A Haditechnikai Intézet megsemmisülése

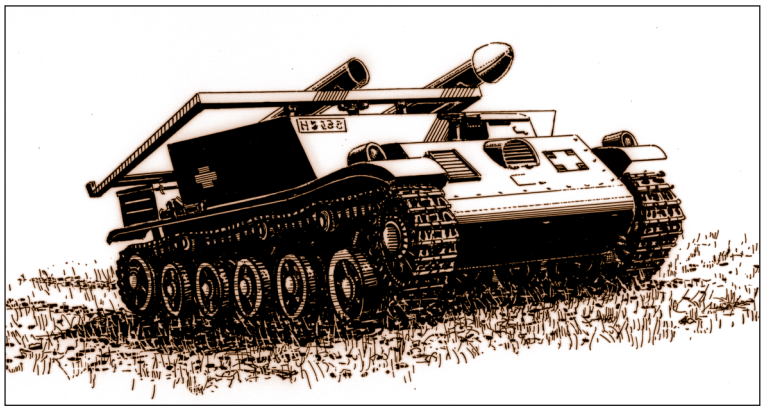
A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet kiürítése és Németországba telepítése 1944. november 15-én indult meg a kiürítési kormánybiztos parancsa szerint. Az állomány kvalifikált személyzete parancsot kapott a kitelepítésre, a fontos iratanyaggal együtt. A visszamaradó különítmény a törzsépületben maradt (Bartók Béla út – Zenta u.), és ott vészelte át a város ostromát.

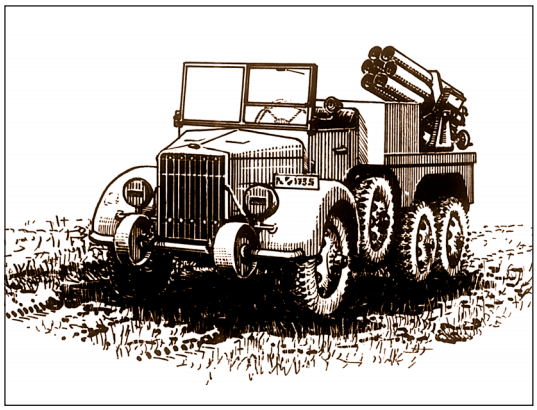
Megállapítható, hogy több magas beosztású tiszt nem tett eleget a parancsnak, visszamaradt Budapesten, így halt meg Jáky József hmtk. ezredes és családja a HTI belső udvarán egy szovjet légitámadás (aknatalálat?) miatt 1945 januárjában.

A törzsállomány jó része Ausztrián át Németországba került, ott esett amerikai hadifogságba. A vasúton kiszállított irat és műszeranyag ismeretlen helyekre jutott, de tudomásunk van róla, hogy 2 vagon cseh területre jutott, anyagát beszállították a Brünni Katonai Akadémiára, ahol az 1970-es évekig létezett. Sajnos magyar szervek soha nem tettek kísérletet ezek visszaszerzésére.

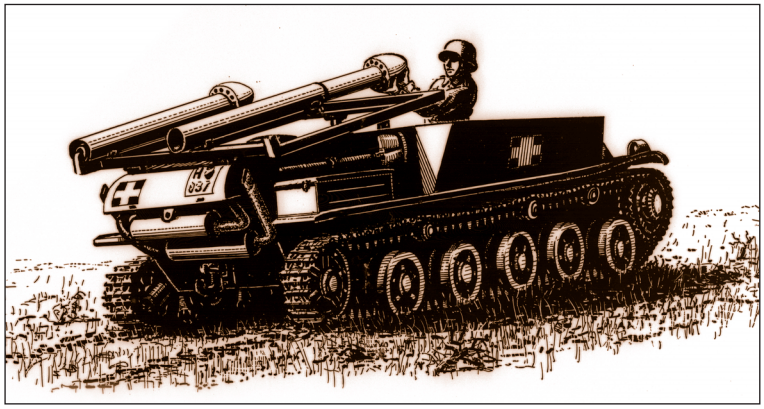
A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet a második világháború végfázisában megsemmisült. Állománya szétszéledt, eszközei vagy megsemmisültek, vagy a győztes hatalmak hadizsákmányává váltak, iratai, tervdokumentációi egy Bécs felé tartó uszály elsüllyesztése során pusztultak el, Hainburgnál.

A Háros-szigeten lévő anyagraktárt szovjet csapatok foglalták le, az eszközanyagot zsákmányként elszállították. A HTI épületét szovjet csapatok foglalták el, átmenetileg megszállva tartották, majd elvonultak.

225. ábra: A Botond B tehergépkocsira szerelt 15 cm-es rakéta sorozatvető, visszaemlékezés alapján rekonstruálva (F. K.)

223-224. ábra:
A Sirály fedőnevű nehéz sorozatvető rakéta Nimród alvázon. Visszaemlékezés alapján rekonstruálva (F. K.)

A M. Kir. HTI parancsnokai

Rumpelles Kornél

Rumpelles Kornél 1878. február 6-án született Budapesten. Édesapja korán elhunyt vasúti tisztviselő volt. 1897 és 1900 között tanult a bécsi cs. és kir. Műszaki Katonai Akadémia tüzér osztályán az első évben fizetéses, míg a második és harmadik évben félfizetéses magyar állami alapítványi helyen. 1900. augusztus 18-án avatták tüzér hadnaggyá a cs. és kir. 4. hadtest tüzér ezredéhez. Előbb ütegszolgálatot teljesített, elvégezte a kötelező lovaglótanfolyamot, és oktatótisztje volt az alakulat egyéves önkéntes iskolájának. 1905-ben sikeres felvételi vizsgát tett a vezérkari tisztek képzésére felállított cs. és kir. Hadiiskolában. Az igen jó eredménnyel elvégzett Hadiiskola befejezését követően 1907-től a leobeni bányászati főiskolára került hallgatónak, melyet 1909. július elsején fejezett be kitűnő eredménnyel. Ekkorra kiválóan beszélt németül és jól angolul, valamint franciául. Augusztus elsejei hatállyal került beosztásba a Műszaki Katonai Bizottsághoz. A bizottságnál kezdetben az V. számú gyártási részleg laboratóriumának vezetője, majd a részleg vezetője, később az 1/I. részleg referense lett. 1911. január 1-jével századossá nevezték ki. A háború kitörését követően 1914. július 28-ától a cs. és kir. 4. hadtest parancsnokságának tüzérségi előadója lett tüzér törzskari őrnagyi rendfokozatban. 1918. augusztus elsején léptették elő alezredesnek a tüzér törzskarban. A Nemzeti Hadsereg megalakulását követően, 1920. december 10-étől már vezérkari ezredesi rendfokozatban kapja feladatul, hogy a Magyar Királyi Honvédség számára hozza létre a haditechnikai kutatás-fejlesztés bázisául szolgáló intézetet. Az akkori Horthy Miklós úton megalakított intézet megalakulásától kezdve számos eszközt fejlesztett ki a hadsereg számára. Erre rendkívül jó alapot biztosítottak az első parancsnok még a közös hadseregben megszerzett ismeretei és tapasztalatai. A Rumpelles által megszervezett működésű intézet gyökerei a Wiener Neustadt-i Katonai Műszaki és Adminisztratív Bizottságban találhatók meg. Sikeres tevékenységének köszönhetően előbb tábornoki, majd altábornagyi rendfokozatot kapott. 1934. október 24-én kinevezik a hadmérnökkar főnökévé is. 15 éves rendkívül sikeres parancsnoki munkát követően kapott új feladatot, mint a Honvéd Főparancsnokság tüzérségi szemlélője, mely beosztást 1936-ban bekövetkezett haláláig látott el.

Cziegler Gusztáv

A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet második parancsnoka 1885. december 26-án született Budapesten. Édesapja korai halálát követően özvegy édesanyja, Axmann Anna nevelte testvérével együtt, így egyenesen vezetett életútja a katonai pálya felé. 1904 és 1907 között a mödlingi cs. kir. Műszaki Katonai Akadémián tanult, és augusztus 18-án avatták tüzér hadnaggyá, majd a cs. és kir. 12. hadosztály tüzérezredéhez került ütegszolgálatra. Amikor 1913-ban a Magyar Királyi Honvédség harmadik fegyvernemként felállíthatta a tüzérséget is Cziegler, már főhadnagyi rendfokozatban került át az 1. honvéd tábori ágyús ezredhez. 1914 és 1916 között a fronton szolgált, majd 1916-tól a Ludovika Akadémiára került, már századosi rendfokozattal, ahol tüzérismeretek, ábrázoló mértan és tüzérfegyvertan oktatása mellett kezelte a mintatermet és a tüzér anyagokat is. A Tanácsköztársaság ideje alatt is tanított, de a „Ludovikás ellenforradalomban" való részvétele miatt halálra ítélték. A kivégzést Guido Romanelli ezredes közbenjárására kerülhette el. A 20-as években végezte el a József Nádor Műszaki Egyetemet. A végzés után a Katonai Átvételi Bizottsághoz kerül. 1930. november elsejétől hmtk. ezredesi rendfokozatban már ő volt a KÁB elnöke. 1931. március 15-én kerül a HTI állományába mint a 3. szakosztály vezetője. Rumpelles Kornél felmentése után, valószínűleg 1935. május elsejétől nevezik ki az Intézet parancsnokának. A HTI működésének egyik legaktívabb szakaszát vezette. Résztvevője volt az olasz és német licenc és fegyverzetvásárlási tárgyalásoknak is. 1938-tól tábornok, 1940. február elsejétől a hadiműszaki törzskari testület vezetője lett. November elsejétől altábornagy. 1943-ban vonult nyugállományba, de nem szakadt meg

kapcsolata a királyi Honvédséggel. Két ízben ajánlottak fel számára „különleges” beosztást, de ezeket visszautasította. 1943-ban egy svájci cég magyar üzleteit intézte, és kísérletezett egy saját svájci bejegyzésű cég alapításával, de ezt a Gestapo megakadályozta. 1944 januárjában nevezték ki a Hadiműszaki Tanács tagjává. 1945-ben két alkalommal is letartóztatták, majd Svájcba emigrált. Egy 1949-es miniszertanácsi rendeletben megfosztják magyar állampolgárságától és elrendelik vagyonának elkobzását. 1948-ban a Dominikai Köztársaságban telepedett le, de 1952 után visszatért Svájcba, ahol egy solothurni vasöntöde laboratóriumában dolgozott. 1966. január 6-án hunyt el Solothurnban. Hamvait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

2005 augusztusában rehabilitálták, visszakapta korábbi rendfokozatát.

hihalmi Harmos Zoltán

Harmos Zoltán 1893. február 14-én Vácott született. Az elszegényedett nemesi család előbb a ciszterciek egri gimnáziumában, majd a cs. és kir. mödlingi Műszaki Katonai Akadémián taníttatta fiát. 1913. augusztus 18-án avatták tüzér hadnaggyá, a cs. és kir. 19. tábori ágyús ezredhez, majd 34. tábori tüzér ezrednél szolgált. A végigharcolt első világháború alatt 1915. május elsejétől lépett elő főhadnaggyá. A világháború végén már százados. A Tanácsköztársaság alatti tevékenysége nem ismert. A világháborút követően előbb egy évre szabadságolják, de szeptembertől már a nemzeti hadsereg miskolci 7. tüzér osztályánál szolgált. 1921-ben iratkozott be a József Nádor Műszaki Egyetemre, ahol általános mérnöki diplomát szerzett. Egyetemi évei alatt sok gondot fordított a nyelvi felkészültségére is. Végzéskor már beszél németül, angolul, olaszul és franciául is. 1926 és 1930 között a HM 3/d osztályán szolgált, mint beosztott hadmérnökkari tiszt. A HTI hivatalos megalakulásával került át a 3/d osztály állományából. 1932-ben a gyalogsági és géppuska lőszer korszerűsítéséért végzett munkája elismeréseképpen a Kormányzó Bronz Signum Laudis kitüntetést adományozott számára. 1934. április 26-ától nevezték ki az 1. szakosztály élére, majd novemberben léptették elő alezredessé. 1938. november elsején léptették elő ezredesnek, és másfél év múlva 1940. március elsejei hatállyal már ő a HTI parancsnokának helyettese. Beosztása megtartása mellett megbízták a harckocsigyártás ellenőrzésével, mint miniszteri biztost. 1942. október elsejétől vezérőrnagy és november 15-ével a HTI parancsnoka. 1944. július elsejei hatállyal altábornagy. Parancsnokságának ideje alatt több alkalommal kerül összetűzésbe a nyilas vezetéssel, de ennek, szerencsére, nincs súlyos következménye. Irányításával kerül sor a HTI Németországba történő kitelepítésére, melynek során sok anyag és irat megsemmisül, de az 1945. április 29-ei amerikai hadifogságba esésig összetartotta az Intézet állományának zömét. 1946. február 2-án szállítják haza a hadifogságból, majd egy rövid vizsgálati fogság után szabadon engedték. Mivel az új honvédség nem tartott igényt szolgálataira, „B” listára teszik, szeptember elsejével nyugállományba került. Nyugdíját rövidesen elveszítette, és 1949 és 1950 között egy tervezőintézetnél helyezkedett el, ahonnan 1950. április 14-én internálták a kistarcsai táborba. 1953. szeptember 20-ai szabadulásától 1956. június 30-áig rendőri felügyelet alatt tartották Egerben, ahol kijelölték lakóhelyét. Nyolcévnyi zaklatás és megaláztatás után 1958. április 23-án hunyt el Budapesten.

226. ábra:
Rumpelles Kornél hmtk. altábornagy (H. L.)

227. ábra:
Cziegler Gusztáv hmtk. altábornagy (H. L.)

228. ábra:
hihalmi Harmos Zoltán hmtk. altábornagy (még vezérőrnagyi rangjelzéssel)

A M. Kir. HTI vezetõ fejlesztõi

Bartholomeidesz Sándor

Bartholomeidesz Sándor 1901. március 6-án született Szegeden. A Ludovika Akadémiát 1921. augusztus 20-ai hadnaggyá avatásával fejezte be. 1925-ig az 1. honvéd gyalogezredben szolgál, 1930-ig a 6. honvéd gk. vonatosztály állományába került Debrecenbe. Beosztási ideje alatt elvégezte a József Nádor Műszaki Egyetemet, és okleveles gépészmérnöki képesítést szerzett. Innen nevezik ki 1930. szeptember elsejétől az Állami Gépkocsi Üzembe Budapestre. Másfél év után 1932-ben került beosztásba a Honvédelmi Minisztérium 3/b osztályának állományába. Innen iskolázták be 1935-ben a hadiműszaki törzskari tanfolyamra, melyet „igen jó" eredménnyel elvégzett. 1938. június elsejével került beosztásba a Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézethez az V. szakosztály állományába. A HTI-ből iskolázták be 1939-ben a hm.tk. törzstiszti vizsgára, melyet szintén „igen jó" eredménnyel tett le. 1942-ben hm.tk. alezredessé, 1944. november elsejével hm.tk. ezredessé nevezték ki. Ekkor már nem dolgozott a HTI-ben. 1945. április 23-tól 1948. június 28-ig szovjet hadifogságban volt. Hazatérte után az igazolóbizottsági vizsgálatok után ellátási igényeinek meghagyása mellett, mint nélkülözhetőt, elbocsátották. A HTI újjászervezése során a megnövekvő feladatmennyiség megkövetelte a régi szakemberek reaktiválását, ezért 1949-ben felvették az Intézethez a motor és alváz alosztály állományába. Az új, politikailag megbízható szakembergárda kinevelésére létrehozott hadmérnöki kar oktató gárdájába számos régi szakember mellett 1951 novemberében Bartholomeidesz Sándor ezredest is áthelyezik a HTI állományából, ahol annak megszűnéséig tanít. Később portásként dolgozik, szakértelmére már nem tartottak igényt. Valószínűleg 1985-ben halt meg.

Bézler Károly, az utolsó magyar ágyútervező

Bézler Károly 1897. augusztus 18-án született Péterváradon. Katonai pályafutását 1915. augusztus 18-án kezdte meg, amikor önkéntesként bevonult. Rövidesen a hadiakadémiára iskolázták be, ahol 1917-es végzése után kinevezték hadnaggyá. 1920-ban Vas megyében testnevelési előadó volt, majd beosztást kapott a szombathelyi tüzér ezrednél. 1922-ben vezényelték a Műszaki Egyetemre, ahol 1925-ben szerzett gépészmérnöki diplomát. Végzése után az 1. tüzérosztály állományába vezényelték próbaszolgálatra már századosi rendfokozattal, de mint létszámfeletti már a TEKI állományába tartozott. 1926 és 1928 között a Ludovika Akadémián tanít mechanikát és tüzér lövéstant. Egy 1926-os keltezésű csehszlovák behívóparancs alapján derült ki (ennek oka ismeretlen, mert nem maradt fenn adat, hogy családja a Monarchiában a későbbi csehszlovák területre költözött volna), hogy nincs magyar állampolgársága, melyet csak 1928-ra pótoltak. Ezután került a HM 3/d osztályára, ahol az ágyúügyeket kezelte. 1930-ban a Haditechnikai Intézet hivatalos megalakításával vették állományba és léptették elő őrnaggyá. Az átépítések miatt már itt foglalkozni kezdett lövegszerkesztéssel. 1932-ben Hajmáskéren végzett el egy tüzérlövő tanfolyamot. Az ágyúgyártás tömeges beindításával 1933-ban került át a Központi Átvételi Bizottság állományába, ahol a diósgyőri átvételeket vezette. Ebben az időben a DIMÁVAG-nál ő vezette a szerkesztési irodát is. 1935-ben végezte el a harcászati és hadműveleti tanfolyamot „igen jó" eredménnyel. 1937-ben léptették elő alezredessé, majd kinevezték a Diósgyőri Lövegüzem igazgatójának. Emellett 1940-től az I. hadtest hm.tk. személyi tartalékánál tartották nyilván. 1942-ben nevezték ki ezredesnek, majd 1944. november 1-jén kapott vezérőrnagyi rendfokozatot. 1944 októberében kiüríti a DIMÁVAG-ot, majd 1945 elején kinevezték a MÁVAG katonai parancsnokának. Valószínűleg 1946-ban emigrált. 1968. augusztus 16-án halt meg Santa Anában.

Jáky József

Janicsek József 1897. március 26-án született Eperjesen. Édesapja dr. Janicsek József főgimnáziumi tanár volt. Fia, 1933-ban, nevét Jákyra magyarosította. A főgimnáziumi érettségi után 1915. november 13-án

229. ábra:
Jáky József
hmtk. ezredes (H. L.)

mint önkéntes vonul be a cs. és kir. 34. gyalogezredhez. A tartalékos tiszti iskolát 1916-ban végezte el, majd az 1917-ben befejezett Ludovika akadémiai tanfolyam után augusztus elsejével nevezték ki hivatásos hadnaggyá továbbra is a cs. és kir. 34. gyalogezredhez. A vesztes világháború után 1918-ban távíróiskolát végez, majd 1920-ban két másik tanfolyamot végzett el (alosztály tiszti és összekötő tanfolyamok). Az 1924-es évfolyammal kezdte meg műegyetemi képzését a gépészmérnök tagozaton, mely mellett a Ludovika Akadémián tanári beosztást is el kellett látnia. A Ludovika Akadémián nevezték ki főhadnagynak. 1928-ban végezte el a Budapesti közigazgatási tanfolyamot (A tanfolyamok a rejtés időszakának „találmányai". A tényleges tartalmukat csak sejteni lehet. – szerk.), majd augusztus másodikai hatállyal nevezték ki a Honvédelmi Minisztérium 3/d osztály híradó szakelőadójának. Ez az osztály kezelte az akkor TEKI-nek nevezett HTI ügyeit. A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet 1930-as hivatalos megalakításával kinevezték a HTI elektronikai laborja vezetőjének, századosi rendfokozattal. Nyolc éven keresztül vezette ezt a labort, ahol számtalan a HTI által fejlesztett vezetékes és vezeték nélküli eszköz alapja készült. Laborvezetői beosztása idején léptették elő századosnak, és ez idő alatt két alkalommal is csapatszolgálatra vezényelték a Központi Híradó Iskolához. 1930-ban hm.tk. tanfolyamra került, 1934-ben hmtk. törzstiszti vizsgát tett. A HTI IV. szakosztály-vezetőjének 1938. október elsejei hatállyal nevezték ki. 1940-ben alezredesi, 1942. szeptember 30-án hm.tk. ezredesi kinevezést kapott. 1943-ban a szakosztályvezetői beosztás ellátása mellett kinevezik a Lokátor ügyek miniszteri biztosának. Dr. Bay Zoltán professzorral és mérnökcsapatával feladata volt a magyar lokátorfejlesztés és -gyártás beindítása. A HTI Budapestről történő kitelepítése után több társával együtt a Hadik laktanyában maradt. A visszamaradó részleg parancsnoki teendők ellátásával Csermeczky Béla hm.tk. ezredest bízták meg. Az ostrom ideje alatt egy szovjet légitámadás során három lányával és feleségével együtt életét vesztette.

Misnay József

Misnay József 1904. augusztus 13-án született Budafokon. Középiskoláinak befejezése után a Ludovika Akadémián folytatta tanulmányait. 1926. augusztus 20-án avatták tisztté. 1928-ig a Magyar Királyi Rendőrújonc-iskola (RUISK) II. osztályánál (vasútépítő zászlóalj) teljesít szolgálatot, majd három évig a Központi altisztképző és karpaszományos, vállpaszományos iskolában tanít. 1931-től négy évig tanít előbb a Ludovika Akadémián, majd a Bolyai Műszaki Akadémián. 1935 és 1938 között tanul, majd diplomázik a Magyar Királyi József nádor Műszaki Egyetem mérnöki tagozatán. 1938-tól 1944-ig dolgozik a Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézetben. 1942-re teszi le az összes hadiműszaki törzskari (hmtk.) vizsgát kiváló eredménnyel és 1. rangsorolással.

A Bolyai Akadémián a műszaki tudományok előadásában nyújtott teljesítményéért Bronz érdeméremmel, a Délvidék és Kárpátalja hídjainak helyreállításáért és építéséért a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki. Nem tudni pontosan, mikortól kezdve foglalkozott egy új típusú kumulatív hatáson alapuló akna kifejlesztésén, de 1942-ből fennmaradt egy hadiműszaki törzskari előadása az „üreges töltetekről", és ezzel megalapozta elsőségét egy addig ismeretlen területen. Az eredményekre felfigyelt dr. Hubert Schardin német professzor is, aki szintén foglalkozott a hatás vizsgálatával és a jelenség elméletével. Eredményeik elismeréseképpen a jelenségről az angolszász szakirodalom Misnay-Schardin effektus néven emlékezik meg. A kísérletei során sikerült a páncélokat nagyobb távolságról átrobbantani. A kísérletek eredményeképpen rendszeresítésre került a LÖTAK (lövő tányérakna) és a 43M. magyar kumulatív harckocsi elleni akna. A LŐTAK volt a világon az első akna, melyet az oldalpáncél átrobbantására alkalmaztak. 1945-ben a HTI állományával nyugat felé vonul vissza, ahol az alakulat egy része szétszéled. Cseh és német területen próbálta átvészelni a háború végkifejletét. 1945 tavaszán már német területen kémgyanú miatt német fogságba kerül, és amerikaiak szabadítják ki. (Ez valószínűleg csak az igazolóbizottságnak szóló mese.)

1945. október 10-én jelentkezik szolgálatra az új Magyar Honvédségbe, és december 10-ei hatállyal fel is veszik. 1948 októberében kerül vissza a Haditechnikai Intézet állományába hmtk. alezredesi rendfokozattal. Folytatja a LŐTAK fejlesztését, de az eredményekről nem maradt fenn adat. Kísérletek folytak még a trotil ágyúval és a kumulatív puskagránáttal is. Az eredményeinek köszönhetően feljebb emelkedett a ranglétrán, ezredessé léptették elő. 1950-től már nagy a bizalmatlanság a volt magyar királyi honvédtisztekkel szemben. A hadseregből történő eltávolítását már a kiemelkedő szakmai tudása és képességei sem akadályozhatták meg. 1950 második felében nyugdíjazták. További sorsáról nincsenek adataink.

A HTI újjászervezése

Az 1945-ben megalakult új Magyar Honvédség alakulatai megszervezésének és felszerelésének kezdetén haditechnikai kérdések csak a megmaradt felszerelések számbavételénél és a szovjetektől kapott eszközök átvételénél merültek fel. Haditechnikai fejlesztési kérdések csak a hadsereg szervezettségének és fejlettségének egy bizonyos szintjének elérése után merültek fel. Ezek a megoldandó problémák, mint minden más korszerű hadseregben, generálták egy haditechnikai kérdésekkel foglalkozó, a műszaki tudományok minden területén jártas szervezet létrehozását.

1945-ben Molnár Pál hm.tk. ezredes vezetésével megalakult a Műszaki Hadosztály, majd 1946-ban szintén ő alakította meg a Műszaki Vezetési Törzset, megteremtve ezzel egy haditechnikai fejlesztéssel foglalkozó szervezet működésének feltételeit, a Honvédelmi Minisztériumon belül.

1947 októberében hozták létre a Katonai Műszaki Intézetet (KMI), melynek rendeltetése, hogy a Magyar Honvédségnél felmerülő haditechnikai kérdésekkel átfogóan és tervszerűen foglalkozzon. A KMI a Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézettől sem eszközöket, sem anyagokat, sem laboratóriumot, sem megfelelő elhelyezést nem örökölt. Az első szervezet mindössze néhány szakemberből állt, de ezekből a szakemberekből többen a Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet állományába vagy olyan szervezet állományába tartoztak, amely szoros együttműködésben, munkakapcsolatban állt a HTI-vel.

E szervezet feladata csupán annyi volt, hogy megkezdje egy a kornak megfelelő haditechnikai intézet alapjainak lerakását. A szervezet felépítését, működését két irány határozta meg. Az egyik a Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet által felhalmozott tudás és tapasztalat, mind szervezetre, mind a kutatási metodikára, mind a szakismeretekre vonatkozóan, melyekre természetesen nyíltan hivatkozni nem akartak. A másik a szovjet katonai tanácsadók által képviselt irány, mely a meglévő szovjet tapasztalatokra épített, biztosítva az általuk képviselt felügyeletet is. Az ország és hadsereg fejlődése szempontjából még két fontos, a haditechnikai kérdésekkel foglalkozó szervezet számára elengedhetetlen kérdés várt megoldásra. Az egyik a magyar ipar rekonstrukciója, melynek fontos része a hadiipar. Ez egyik bázisa kell hogy legyen a haditechnikai kutatás-fejlesztésnek és gyártásnak. Ezt a hároméves terv végrehajtása hozta meg. A másik a Magyar Kommunista Párt (MKP) által elfogadott program, mely célul tűzte ki a hadsereg korszerű felszerelését. Összegezve tehát, 1947-re rendelkezésre állt minden feltétele egy korszerű haditechnikai intézmény létrehozásának. Egy meglévő hadsereg igényelte a korszerű felszerelést és ennek fenntartását, létrejött egy működőképes ipar, mely biztosította a gyártást és meg-

Az intézet első személyi állománya 1947. 10. 20-án:

Parancsnok

Molnár Pál vörgy.	(1892) Műszaki Vez. Törzstől

Pk.h. ov.

Fialovszky Lajos hmtk. ezds.	(1898) Műszaki Vez. Törzstől

Beosztottak

Bajmóczi Andor őrgy.	(1907) Műszaki Vez. Törzstől
Lőrinczi Attila hmtk. őrgy.	(1912) Ag. ell. őrző oszt.-tól
Liszka György hmtk. szds.	(1915) Ag. ell. őrző oszt.-tól
Doby István mk. alez.	(1898) Ag. ell. őrző oszt.-tól
Dr. Feimer László hmtk. ezds.	(1896) Műsz. osztálytól
Ács Gyula ftörm.	(1908) Műsz. Vez. Törzstől
Ámon Gyula törm.	(1915) Műsz. Vez. Törzstől
Szőnyi Ferenc őrm.	(1921) Műsz. Vez. Törzstől
Eszlinger Ferenc őrm.	(1919) Műsz. Vez. Törzstől
Pilinszky László ftörm.	(1906) Ló és állat eü. oszt.-tól
Fuszek Kálmán törm.	(1913) Szem. Tart.-ból

volt a politikai akarat is egy korszerű hadsereg működtetésére. E feltételek megléte szükségszerűen generálta egy szellemi bázis kialakítását.

A Katonai Műszaki Intézetet 1948. június 9-étől ismét Haditechnikai Intézetnek hívták, bár egészen a rendszerváltásig nem merült, nem merülhet fel, hogy a szervezet örököse a Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézetnek. Az Intézet fejlődése tulajdonképpen 1948 nyarától indulhatott meg. Ekkor vetődött fel a szovjet fegyverek rendszeresítése, azok alkalmazásának és a kiképzéssel járó fegyverzeti és műszaki kérdések mellett mindenfajta hazailag előállítható fegyverzeti és felszerelési cikk előállításának problematikája. Nyilvánvaló volt, hogy egy hadsereg korszerűsítésének időszakában (és annak fenntartása közben is) súlyozottan kerülnek elő a haditechnikával és felszereléssel kapcsolatos kérdések, melyek megoldása különösen a szellemi kapacitások vonatkozásában függetlenek attól, hogy egy kis állam vagy egy nagyhatalom haderejéről van-e szó. E szellemi kapacitás létrehozása a fejlődés menetében kulcsfontosságú kérdésnek bizonyult.

E gondolatok jegyében kezdődött meg az Intézet szervezetének kialakítása, hogy a hadseregre háruló pillanatnyi és a fejlődés iránya által megkövetelt későbbi feladatoknak meg tudjon felelni. Az első egy-két évben a legfontosabb és egyben legnehezebb feladat a szükséges haditechnikai szakemberek felkutatása és korábbi tevékenységük elbírálása volt. Az elbírálásnál, mivel 1948-ra a Kommunista Párt már meghatározó befolyással bírt a hadseregben, alapvető szempont volt a népi demokráciához való viszony. A régi szakembergárda egy része újra jelentkezett katonai szolgálatra (45 után szinte senkit nem vettek át azonnal), a nagyobb részük azonban a civil életben helyezkedett el. Így sok embert azért hívtak be katonai szolgálatra, hogy a hadsereg érdekében a HTI-ben állítsák szolgálatba. Ez természetesen nem véletlenszerűen történt. Az Intézet megkapta a kulcsfontosságú feladatokat. Elsődlegesen a korszerű páncélelhárítás, a légvédelem, a híradás, a műszaki technika, az atomvédelem kérdéseinek megoldására válogatták a szakembereket. Komoly ellentmondás feszült azonban a „politikailag megbízható” és a „szakember” követelmények teljesítése között. Az új szakembergárda kinevelését haladéktalanul megkezdték, de ez csak évtizedek alatt sikerült. A feladatok számának növekedése, az erőteljes ütemű hazai fejlesztések, a régi és új szakembergárda közötti ellentét, a sorozatgyártások során jelentkező problémák, az ipari fejlesztőbázisok és vállalatok technikai, technológiai elmaradottsága rengeteg hiba elkövetését idézte elő. Ezen hibák megoldása során azonban kialakult egy tartós szervezeti struktúra, megszülettek a műszaki munkák végrehajtására vonatkozó alapvető szabályok és a katonai és polgári szervekkel történő együttműködés rendje.

Az Intézet első parancsnoka Molnár Pál mérnök katonai képzettségét az osztrák és magyar magasabb katonai képzések során szerezte. Az igazolóbizottsági eljárás után előléptették vezérőrnaggyá és kinevezték a KMI, majd a HTI parancsnokának. 1949-ben altábornagyi rendfokozatba léptették elő, de 1951. március elsejével már érdemei említése nélkül helyezték nyugállományba. Helyettese Philip Miklós (eredetileg zászlós, a Műszerész Szakszervezet Főtitkára) volt, akit 1948. 11. 01-jén hmtk. ezredesi rendfokozattal vettek állományba és kinevezték parancsnokhelyettesnek, majd később politikai tisztnek, és 1951. 02. 10-től kapott parancsnoki megbízást.

Az Intézet 1948 szeptemberében költözött át a Hungária krt. 7-9. szám alatti állomáshelyéről a Daróczi út 1. szám alá. Már ekkor tudni lehetett, hogy hosszú távon ez az elhelyezés sem biztosítja a rohamléptekben bővülő szervezet igényeit, és megkezdődtek a Szilágyi Erzsébet fasori objektum tervezési és építési munkálatai. Az Intézet központi bázisán kívül számos helyen jöttek létre kihelyezett egységek, kísérleti laborok, állomások is. 1947 végén jelentkezett az igény egy gyalogsági és tüzérségi lőtér (kísérleti állomás) üzembe állítására. A Hajmáskéri telephelyet azonban nem találták alkalmasnak, mert az elhasználódott és sérült épületek helyett újakat kellett volna építeni. A döntően elutasító érv azonban a kísérletekre alkalmatlan dombos, sziklás talaj volt. 1947 novemberétől kezdték meg a Táborfalvai Lőkísérleti Állomás beindítását. A régi Intézet gyalogsági kísérleti telepét úgy kezdték kialakítani, hogy alkalmas legyen tüzérségi vizsgálatok végrehajtására, sőt tervbe vették, hogy egyes rakétakísérleteknek is ez a bázis szolgál alapjául. Felújították a fegyverraktárt, kocsiszíneket, kiépítették a fedezékeket és híradó vonalakat. Mentesítették a lőteret a fel nem robbant lövedékektől, méréseket rendeltek az Országos Meteorológiai Intézettől, megkezdték a vizsgáló berendezések, műszerek, eszközök beüzemelését. 1949-ben a lőkísérleti állomás már alkalmas ellenőrzési és átvételi vizsgálatok elvégzésére, valamint a kezdetleges, de saját fejlesztésű témák vizsgálatára is. 1950 és 52 között a lőtéren már gyalogsági és tüzérségi programok, valamint ipari átvételek és a lőkísérleti feladatok folytak. 1951-ben tervbe vették lokátorkísérletek végrehajtására alkalmas objektum létrehozását is, valamint nagyszabású fejlesztést indítottak be lőtér területének növelésére, hiszen ekkor a lőtér hossza még csak 6,5 km volt. 1952 novemberére a lőkísérleti állomás létszáma már elérte a 203 főt.

1950 novemberéig az Intézet a XI. kerület Daróczi u. 1. szám alatt működött. Innen a sokkal nagyobb Szilágyi Erzsébet fasor 20. alatti objektumba költözött. A tágasabb elhelyezés jobban biztosította az Intézettel szemben támasztott, folyamatosan növekvő igényeket. Az 1950-ben megszüntetett Katonai Átvételi Intézet optikai és anyagvizsgáló laboratóriumának anyagait, műszereit az Intézet vette át.

1948 szeptembere és 1950 novembere között működött az Albert u. 31. szám alatti (XI. kerület) gázvédelmi kísérletek végrehajtására szakosodott laboratórium.

1950 áprilisától 1956 áprilisáig működik egy kísérleti üzem (Műszertechnikai Üzem) a XIV. kerületben, a Gyarmat u. 71. szám alatt. Az objektum működését

230. ábra: A HTI első telephelye a Budapest, Hungária körút 7. sz. alatti laktanyaépület

231. ábra: Az ideiglenes épület a Daróczi út 1–3.-ban, 1949–1951 között

232. ábra: A táborfalvai kísérleti telep főépülete

233. ábra: A Daróczi úti épület 2005-ben

234. ábra: A HTI új épülete a Szilágyi Erzsébet fasor 20. sz. alatt a régi katonatemető helyén

235. ábra: A HTI épülete napjainkban

először csak addig tervezték, míg az új Szilágyi Erzsébet fasori elhelyezésben ki nem alakítják a vizsgálatok elvégzésének feltételeit, de 1951 májusában az Intézet kéri a PM V. főosztályától az üzem 133. számú Állami Vállalat néven való törzskönyvezését. A kezdeményezés az Üzemgazdasági Tanács határozatával megvalósul, és az irányítási és felügyeleti jogokat az Intézet kapja meg. 1951 októberére az üzem létszáma eléri a 180 főt.

1948 és 1956 között működött a Háros-szigeti Műszaki, Folyami és Gépjármű Kísérleti Állomás. Az építkezéseket 1949-re fejezik be, és 1950-re kezdődnek meg az érdemi kísérletek. Az itt végzett munka színvonala megosztotta a vezetőket. Míg a munkák zömét adó műszaki fegyvernem parancsnoka elégedetlen volt az elvégzett vizsgálatok színvonalával, addig az Intézet vezetése az osztályok számára elvégzett kísérletekkel meg volt elégedve.

1949 augusztusában kezdték meg egy második Lőkísérleti Állomás kialakítását Kecelen. 1950. január 21-én fegyverek bemutatásával nyitották meg, de 1951 decemberében az itt folyó vizsgálatokat megszüntették, mert a lőtér területe a hajmáskéri lőtérhez hasonlóan itt is alkalmatlan (mocsaras, nádas, ingoványos) a vizsgálatok folytatására. Az állomás területén kialakított kezdetleges épületeket a kalocsai 8371. számú alakulat 1951 végén vette át.

A mátyásföldi repülőtér területén, 1948 júniusában kezdik meg a Repülő Kísérleti Állomás kialakítását. A feladatok végrehajtására létrehoznak egy repülőosztályt, amely annak ellenére, hogy a műszaki munkák még a következő évben is tartanak, gépek berepülésével, motorvizsgálatok elvégzésével, atrap-bombák készítésével megkezdte működését. Az RKÁ-t 1950 januárjában vonták ki az Intézet hatásköréből.

A BME Hadmérnöki kara másfél évig, 1950 márciusa és 1951 szeptembere között tartozott az Intézet fennhatósága alá.

A jelenleg is használt XII. kerület Szilágyi Erzsébet fasor 20. szám alatti objektum tervezési munkálatait már 1949-ben megkezdték, de a beköltözés csak 1950 novemberében történt meg.

A honvédelmi miniszter 1950-ben adott parancsot egy Lokátor Kísérleti Állomás építésére Pistály-Budaörs települési hellyel. 1951 februárjában már állt a szerelőcsarnok és a laborhelyiségek, de a legénységi épületeket, őrépületeket, garázsokat csak szeptemberre fejezték be. Az állomáson kezdetben lokátorok bevizsgálását hajtották végre, és részt vettek a Bem Légvédelmi Tüzértiszti Iskola hallgatóinak kiképzésében is. November hónapban idevezényelték az Intézet tüzérlokátor szakosztályát. 1952-ben a Kísérleti Állomást felszámolták, a tüzérlokátor szakosztályt a Távközlési Kutató Intézethez helyezték át, majd 1953-ban megkezdték egy új kísérleti állomás fejlesztését Bugyin.

Az Intézet hatáskörébe tartozott a „333”. Számú Elektronikai Vállalat a XI. kerület Major u. 12. szám alatti telephellyel. A vállalat az intézet, a Híradó Csoportfőnökség és az Állam Védelmi Hatóság részére készített kísérleti konstrukciós, proto és kissorozatú gyártmányokat. A vállalat létszáma 1952-ben már elérte a 214 főt.

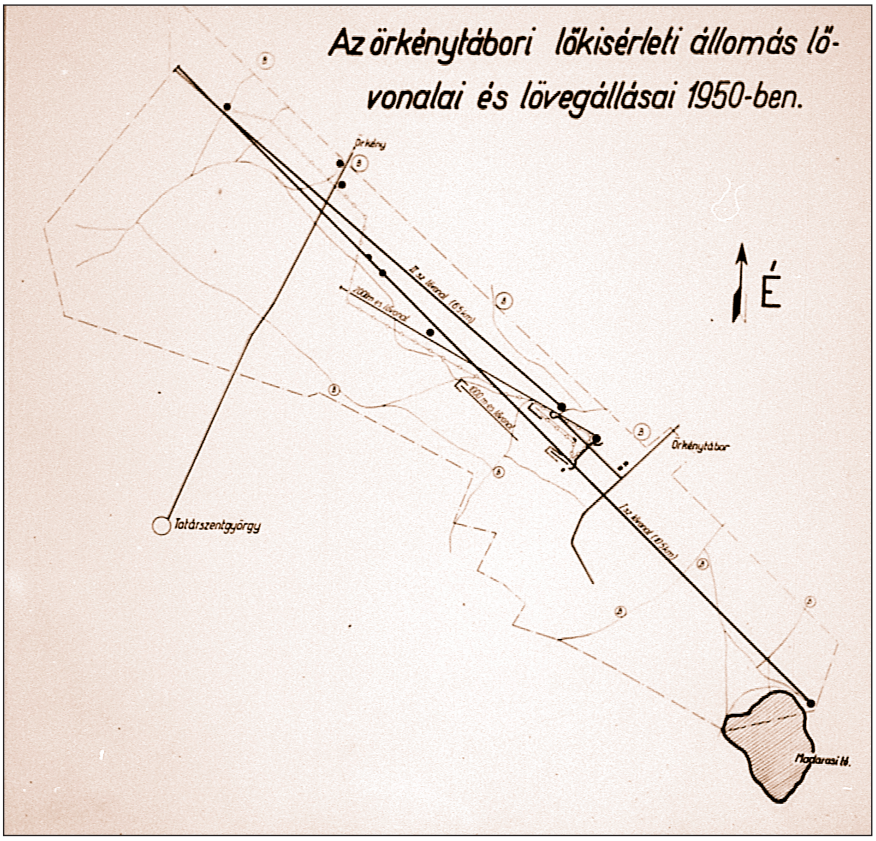
1950-re gyökeres változások álltak be a HTI életében. A hadsereg fejlesztése, az ipari termelés beindulása, a mind jobb személyi és munkahelyi feltételek egy magasabb színvonalú munka feltételeit teremtették meg. Az új fegyverzeti anyagok beszerzése, azok vizsgálata, a fegyverzeti és felszerelési anyagok gyártására való felkészülés és a gyártás megkezdése, valamint a saját fejlesztési elgondolások realizálása új fejezetet nyitottak a HTI történetében. Egyik fő terület a gyalogsági és tüzérségi fegyverek, illetve ezek töltényeinek, lőszereinek és gyújtóinak gyártása. Beindul a lőpor és robbanóanyag tömeggyártása is. Ezek beindításához kezdetben méretvételezés, később a kedvezőtlen tapasztalatok miatt licencvásárlásokra volt szükség. A saját fejlesztések és kísérletek is egy jobb minőséget értek el. A Magyar Vegyiművektől mustárgázt és klórpikrint rendeltek, kísérleti híradó antennákat gyártattak, kísérleteket folytattak az új típusú EL 100-as adócsővel, a kísérleti aknászdereglyére 3 tonnás futódarut készíttettek, ugróaknát, Takátsy-féle tájoló távcsövet gyártattak, vizsgálták a rádióhullámok terjedését vízben, kísérleti hegesztett pontonokat rendeltek az utász hadihídhoz, légvédelmi fényszórókat rendelnek a Magyar Siemens Művektől, stb.

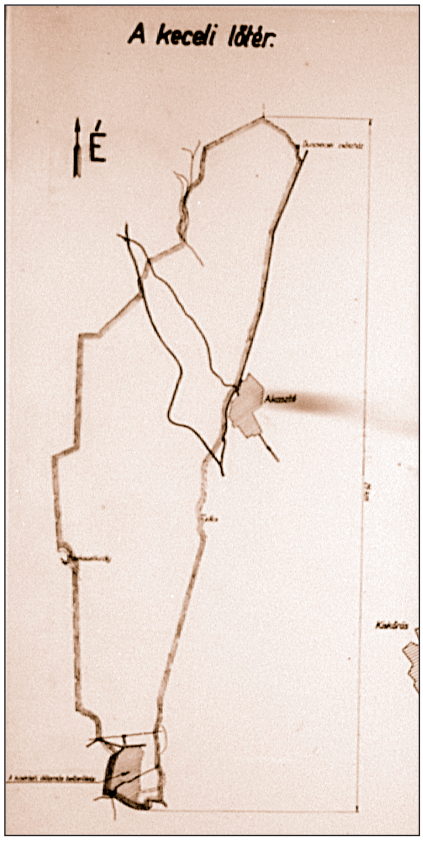
236. ábra: A Haditechnikai Intézet hárosi műszaki kísérleti telepe a Duna felől

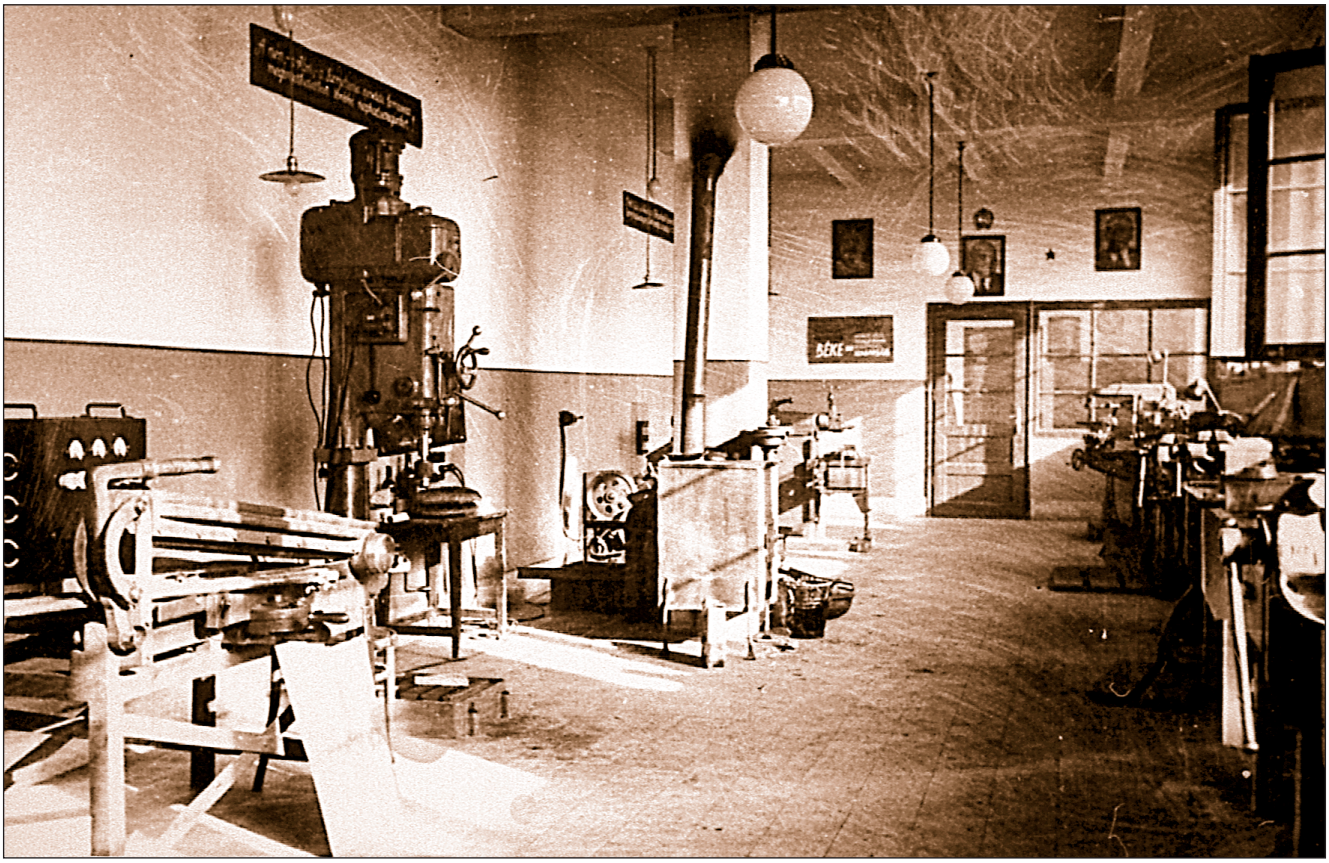
237. ábra: A hárosi műszaki kísérleti telep az udvar felől

238. ábra: Az örkénytábori lőkisérleti állomás térképe 1950-ben

239. ábra: A keceli lőtér térképe 1950-ben

240. ábra: A képen a HTI műszaki kísérleti telep műhelye látható

Aknamentesítés 1945 után

A Folyamőrség pár megmaradt tagja 1945. IV. 14-én (vagy 16-án) mintegy 26 fő, Budapestre érkezett, és berendezkedett az üres óbudai laktanyában. 1945 nyarán összesen 40 fő volt az újpesti objektumban.

Ezeknek az aknamentesítést elölről el kellett volna kezdeni, de nem volt hozzá sem ismeret, sem felszerelés, sem ipari háttér. Az 1944-ben gyűjtött anyagok kiürítésre kerültek, a szaktisztek nyugati hadifogságban voltak. Csak 1945 végén tért vissza Bognár Jenő mérnök kapitány (százados) amerikai fogságából, 1946-ban kezdték az anyaggyűjtést elölről.

A Szovjet Dunai Flottilla 1945-ben semmiféle információval sem rendelkezett a brit aknákról, ezekkel nem találkoztak. A brit katonai misszió nem adott semmiféle felvilágosítást ezekről a típusokról, csak azt állította, hogy 1947 után már nem veszélyesek.

Ekkor a magyar folyamőrök adtak valami leírást a brit eszközökről, mondhatni emlékezetből, mivel dokumentáció még nem volt. A szovjet flottilla ennek alapján készített valamilyen robbanóberendezést, de ezt a magyar személyzetnek nem mutatták meg.

Ezzel végeztek 1945-ben aknamentesítést 200 m szélességben, de ez formális volt, a nagy szovjet hajóegységek nem hajóztak a Budapest feletti szakaszon. Bécsig csak könnyű naszádok jutottak fel a part menti sávban haladva.

1945–46-ban medvei híd alatt és felett 1-1 szovjet aknakereső robbant fel, a Duna alsó szakaszán további 3 db, de ezekről információt nem szolgáltattak.

1947. IX. 8-án a Csallóközben az 1799 fkm-nél a cseh LIPITER vontája 3 uszály volt, ezek mellett oldalt robbant egy akna.

Az Al-Dunán 5 hajó felrobbantásáról van adat, 1947. X. 6-án Rahovónál (677,5 fkm) a magyar TASS vontatógőzös alatt robbant akna, 6 halott, 11 súlyos és 4 könnyű sebesült volt. Még 1947-ben a szovjet zászló alatt futó SZTÁLINGRÁD (ex ÖSTERREICH) vontatóhajó robbant fel, 1947 elején a magyar déli szakaszon a BALATONFÖLDVÁR nevű keresőhajó süllyedt el.

Az első robbantókészüléket a Flottilla szertára állította össze még 1947-ben, igaz, kezdetleges módon. Az első három aknász motoros ezzel kezdett dolgozni, de 1948–49-ben 2 db FAM keresőnaszád is felrobbant az aknákon.

A keresés nem volt megoldva, ezért a HTI megint feladatul kapta a víz alatti ultrahangos keresőkészülék és az I-aknákat robbantó szerkezet kidolgozását. 1948 szeptemberében vezényelték a HTI állományába a Flottillától Bognár Jenő mk. századost, hogy folytassa az 1944 telén megszakadt kísérleteket és fejlesztő munkát. Ezzel jóformán egyedül maradt, mivel a témával foglalkozó többi szaktiszt emigrációba ment.

Ehhez a megtalált 4 db B202 típusú akna szolgált segédletül. 1947. X. 29-én az 1484. folyamkilométernél (Baja felett Koppány-pusztánál) a bal parttól 100 m-re zátonyon Halász hadnagy és csoportja mentesített egy aknát. Pár nap múlva az 1883–84. folyamkilométer közti bal parti zátonyon még 3 db-ot.

Ezekkel kezdték el háros-szigeti bázison az új műszerek és robbantókészülék kidolgozását. Ezekkel végezték el 1949–50-ben a 12 FAM hajó segítségével a Duna magyar szakaszának teljes átkutatását, és mintegy 40-50 aknát robbantottak fel.

A műveletet befejezték, de 1951. VI. 22-én a DÖMÖS személygőzös a fajszi hajóállomás felett (1508 fkm) hajózó úton kívül egy I. aknán felrobbant. Ekkor a HM elrendelte a Duna újbóli teljes átkutatását, ami azzal zárult, hogy 1952-ben 3 db I. aknát tudtak felkutatni. Későbbi hajós esemény nem ismeretes.

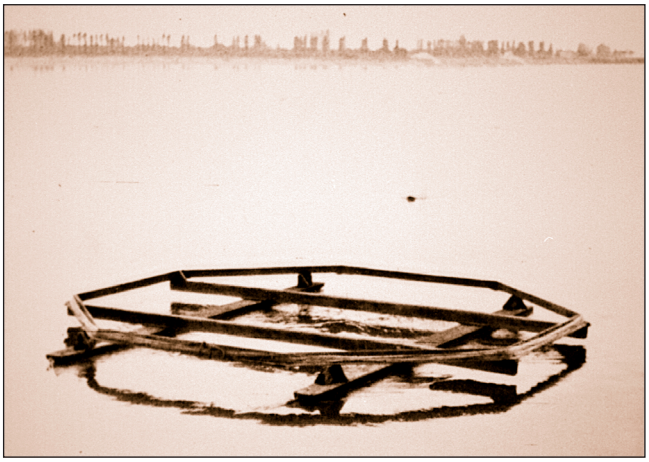
1962. IX. 26-án egy db 750 kg-os nagy aknát Dunaszekcső mellett a tűzszerészek felrobbantottak, ezt véletlenül találták meg. Az utolsó ismert eset 1972 után volt, Lágymányosnál zátonyon fekvő aknát semmisítettek meg a tűzszerészek. Ekkor már a HTI nem volt bevonva ebbe a műveletbe, ezért egyetlen mentesített példány sem maradt meg.

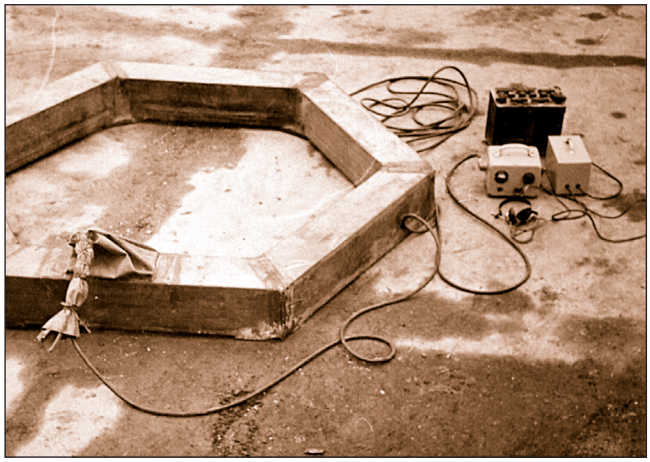
241. ábra: A sikló orrú rohamcsónak első kísérleti példánya

242. ábra: Alumínium vontató motoros

243. ábra: Elektromágneses robbantókeret

244. ábra: Keretes víziaknakutató berendezés kísérleti példánya

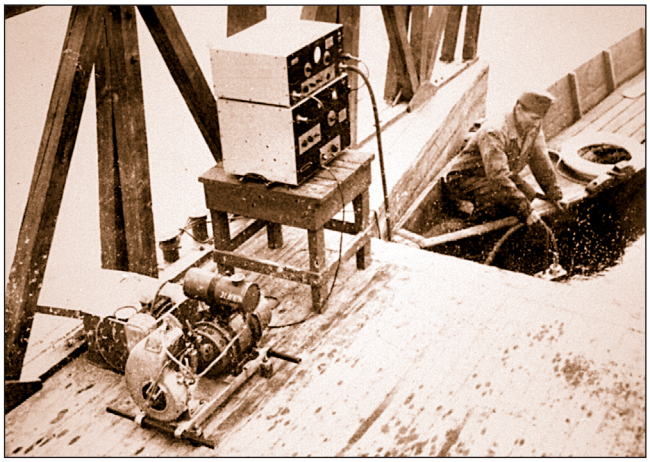
245. ábra: A HTI kísérleti dereglyéje Hároson

246. ábra: Alumínium rohamcsónak Kovács motorral

247. ábra: Ultrahangos aknakutató készülék és kutatófej

248. ábra: Az ultrahangos aknakutató készülék kísérlet közben

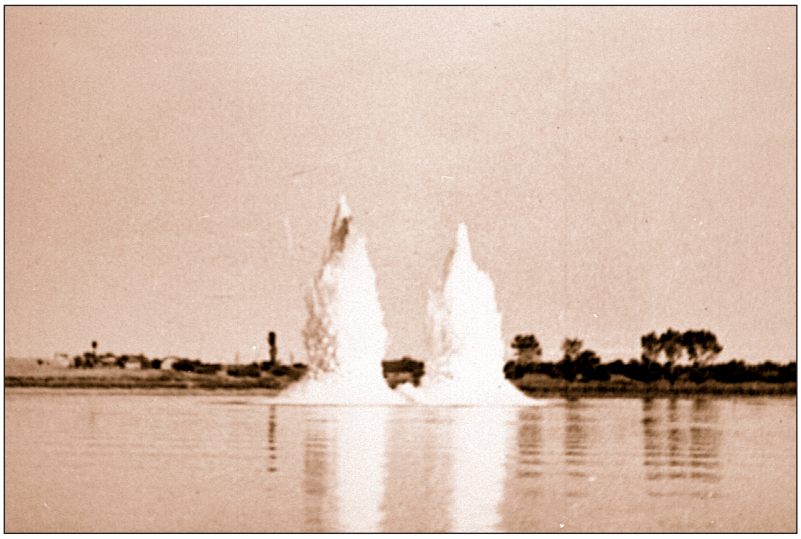

249. ábra: Víziakna élesre szerelés

250. ábra: Kábelfektetés

251-252. ábra:
Robbantási kísérletek Hárosnál

Hazai radarfejlesztések 1945 után

A második világháború pusztítása sok kárt okozott a radarfejlesztéseknek is, de nem tudta felszámolni. Bizonyíték erre dr. Bay Zoltán professzor 1946-os radarkísérlete is, melynek során, a világon másodszor, de az amerikaiaktól teljesen függetlenül mérte meg a Föld–Hold-távolságot. 1950-re már zömében a második világháborút megjárt szovjet fegyverek alkották a Magyar Néphadsereg fegyverzeti eszközeinek zömét, de ezek között nem voltak lokátorok. A magyar katonai vezetés elhatározta, hogy kifejlesztet egy hazai gyártású lokátortípust. A feladatot a Haditechnikai Intézet kapta meg, ahol rögtön két lokátor fejlesztésére tettek lépéseket. Fontossági sorrendben egy légvédelmi tűzvezető és egy felderítő lokátorra. Ennek érdekében a híradó osztályon belül létrehoztak egy lokátor alosztályt, melynek vezetésével az Egyesült Izzóból bevonult Bíró Ferencet bízták meg.

A HTI létrehozta a „Lokátor Bizottságot”, mely az ország akkori legkiválóbb szakembereiből állott. A teljesség igénye nélkül: dr. Almásy György, dr. Barta István, dr. Bognár Géza, Bajáki Ferenc, dr. Dallos András, dr. Istvánffy Edvin, dr. Korodi Albert, dr. Mezei György, Nyári István, dr. Pócza Jenő, dr. Sárkány Tamás, dr. Szabó Nándor, dr. Tarján Rezső, dr. Winter Ernő.

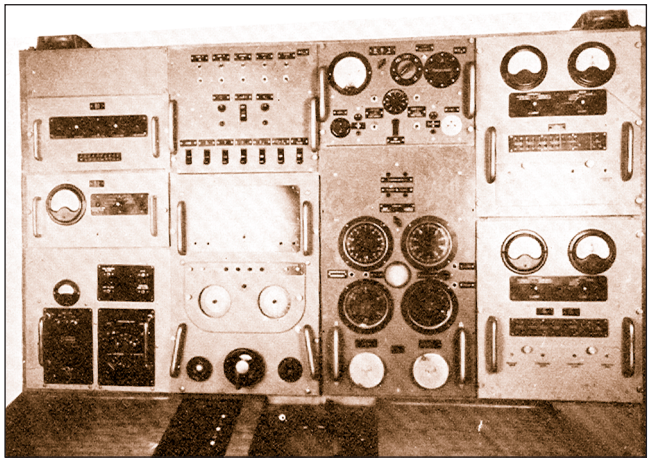
A fejlesztés eredményeként létrejött az LRB-T1-es légvédelmi tűzvezető lokátor. A lokátor 10 cm-es hullámhosszon, 250 kW adó csúcsteljesítménnyel kb. 1 ms impulzus szélességgel működött. Áramellátása a megszokott 50Hz helyett 500Hz-ről történt. Mivel akkor még nem indult be a hazai magnetrongyártás, így amerikai 2J32-es üreges magnetronnal szerelték. A berendezést a Gamma Finommechanikai és Optikai Művek gyártotta le, de a különböző részegységeket a következő helyeken állították elő. Egyesült Izzó Rt., EMG, Gamma Rt., Ikarusz Rt., MOM, Orion Rt., Posta Kísérleti Állomás, Standard Villamossági Rt., Telefongyár Rt. A prototípus és a későbbi sorozatgyártás a Haditechnikai Intézet irányításával indult be. Az első példány elkészültével a HTI a táborfalvai lőtéren bemutatót rendezett az akkori párt és kormány legfelső vezetése előtt, amelyen a lokátor egy Juhász-Gamma-féle lőelemképzővel összekapcsolva működött. A bemutató rendkívül sikeres volt. A lokátor eredményesen követett egy vadászgépet automatikus követés üzemmódban 70 km távolságig. A lőelemképző távcsövébe tekintve pontosan látni lehetett a célgépet. Az elért sikert megrendelés követte, és az eddigi gyártó, már mint Finommechanikai Vállalat, 1953-ig 10 darabot készített el belőle. 1953-tól megkezdődik az Intézet Lokátor Kísérleti Állomásának megépítése, Bugyin. Természetesen a fejlesztés nem állhatott le, és beindult az LRB-T2 rádiólokátor prototípusának elkészítése, majd ennek a továbbfejlesztése LRB-T21 és LRB-T22 néven. Ezekből „sorozatgyártásban” csak egy LRB-T21-es készült el. 1953-ban ellenőrző vizsgálatra került sor, melynek során a Görögországon keresztül beszerzett eredeti amerikai SCR-584-es lokátort nevezték ki etalonnak. A vizsgálaton részt vett a Szovjetunió Állami Lőteréről két lokátormérnök is. Ennek során 1000, 2000 és 4000 magasságokon közeledő és távolodó repülőgépekkel végeztek méréseket, melynek során megállapították, hogy az LRB-T1 statikus és dinamikus mérési hibája megfelel a követelményeknek. A sikeres vizsgálat után politikai döntés született. A magyar LRB-T1-es radar helyett a szovjet SZON-4-es tűzvezető lokátor lett a 85 mm-es közepes légvédelmi tüzérség lokátora. A szakemberek azonnal látták a két radar közötti különbséget. Egyrészt az LRB-T1-es 7,5 tonnájával szemben a SZON-4-es 16,5 tonnát nyomott és megszólalásig hasonlított az SCR-584-es amerikai radarra. Később megállapították, hogy nemcsak a karosszéria egységei, de az ellenállások sorozatszáma is megegyezett. A későbbi munkák során a SZON-4-es soha nem volt képes elérni az LRB-T1-es által mért paramétereket. A gyártást előbb átállították a szovjet licenc alapján történő gyártásra (SZON-4, majd SZON-9), később, 1957 után, végleg megszüntették a hazai lokátorgyártást. A hazai radarfejlesztések második felfutása során a HTI-ben összegyűjtött dokumentációkat, rajzokat, mérési jegyzőkönyveket bezsákolták és elégették, ezzel megfosztva az országot az újraindítás lehetőségétől is.

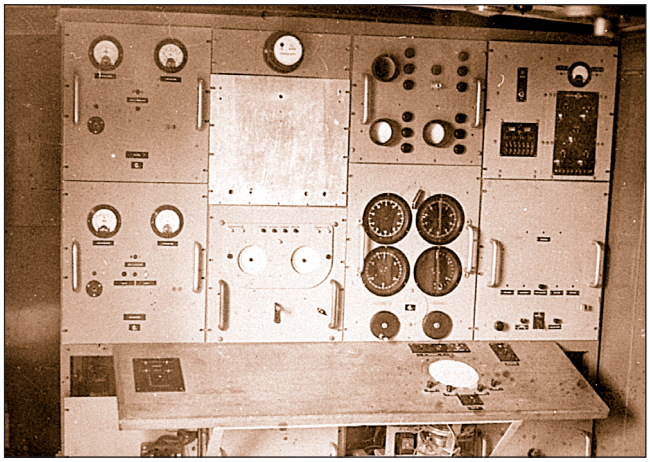
253. ábra: Az LRB T-1-es kísérleti tüzérségi lokátor-pótkocsi

254. ábra: A lokátor-pótkocsi másik oldala és az antennarendszer

255. ábra: A sorozatban gyártott LRB T-1-es tüzérségi lokátor észlelő és kezelő asztala

256. ábra: Az LRB T-1-es kísérleti tüzérségi lokátor észlelő és kezelő asztala

257. ábra:
Az LRB T-1-es antenna mozgató rendszere sugárzóval, reflektorral

A HTI személyzeti fejlõdése

	Állomány 1950. január 1.				Állomány 1951. január 1.			
	Tiszt	**Thtts.**	**Ts. és honv.**	**Szerz. p.a.**	**Tiszt**	**Thtts.**	**Ts. és honv.**	**Szerz. p.a.**
Mérnök	35	–	–	17	79	–	–	21
Technikus	6	2	–	14	56	1	–	8
Egyéb	70	31	123	69	67	28	286	111
Összesen:	111	33	123	100	202	29	286	140
Produktív műsz. dolgozó	78	16	–	50	158	10	–	81
Vezető vagy admin. dolg.	33	13	–	7	44	19	–	6
Segédszemélyzet	–	4	123	43	–	–	286	53
Összesen:	111	33	123	100	202	29	286	140
M.D.P. tag vagy tagjelölt	55	14	–	34	118	12	–	67
Munkáskáder	45	9	–	31	148	23	–	46
Volt honvédségben szolgált	62	18	–	12	45	10	–	21

	1950 folyamán Fogyaték				1950 folyamán Növedék			
	Tiszt	**Thtts.**	**Ts. és honv.**	**Szerz. p.a.**	**Tiszt**	**Thtts.**	**Ts. és honv.**	**Szerz. p.a.**
Mérnök	15	–	–	4	59	–	–	8
Technikus	2	2	–	7	52	1	–	1
Egyéb	20	26	69	6	17	23	232	48
Összesen:	37	28	69	17	128	24	232	57
Produktív műsz. dolgozó	30	14	–	13	110	8	–	44
Vezető vagy admin. dolg.	7	10	–	1	18	16	–	–
Segédszemélyzet	–	4	69	3	–	–	232	13
Összesen:	37	28	69	17	128	24	232	57
M.D.P. tag vagy tagjelölt	6	5	–	12	69	3	–	45
Munkáskáder	9	1	–	10	112	15	–	25
Volt honvédségben szolgált	18	15	–	1	1	7	–	10

Az 1950. évi fogyaték okai:	**Tiszt**	**Thtts.**	**Ts. és honv.**	**Szerz. p.a.**	
	–	8	2	11	Tisztté lépett elő
	–	2	51	–	Leszerelt
	17	13	15	2	Áthelyezve
	15	3	–	3	Elbocsátva
	2	2	1	–	Letartóztatva
	3	–	–	1	Meghalt
Összesen:	37	28	69	17	

A HTI hadihajó tervezései a Flottilla részére

Az 1945 utáni Flottilla tervszerűen új hajóegységeket nem kapott. Az első 3 évben csak a háborúban elsüllyedt hajóegységek kiemelése és kijavítása révén jutott hajókhoz, ez pedig elégtelen volt. Az AM-1 és 3. naszádok kiemelése és 2 fahajó építése után csak pár motorcsónakkal és bárkával rendelkeztek.

1948-ban kiemelték a bátai Duna-ágban elsüllyedt PM-3 naszádot, amelyet 1950-ben szolgálatba állítottak, igen gyenge fegyverzettel. Ekkor már keresték a jobb hajók építési lehetőségét, amelyet a feladatokhoz alakítanak ki.

A háborús tapasztalatokat meglehetősen dogmatikusan értékelték ki, ami ebből megjelent, az politikai kinyilatkoztatások szintjén maradt. Érdekes, hogy a szovjet egységeket és harctevékenységüket is figyelmen kívül hagyták, holott 1950-től ilyen hajók beszerzése nem ütközött akadályba.

A német hajókat, azok harcait, az aknamentesítési műveleteit szintén nem vették figyelembe, úgyszintén az aknarakó repülőgépek elleni légvédelem kérdését sem.

Ezzel együtt a HTI 1949-ben megbízást kapott új könnyű hadihajótípusok főterveinek elkészítésére. A fennmaradt töredékes rajzanyag alapján az állapítható meg, hogy elkészült a

1. Páncélos mocsó A	12 t vízkiszorítás
2. Páncélos mocsó B	12 t vízkiszorítás
3. Páncélos mocsó C	13 t vízkiszorítás
4. Páncélos mocsó D	25 t vízkiszorítás
5. Páncélos sikló csónak	5 t vízkiszorítás
6. Vértezett motorcsónak 1	32 t vízkiszorítás
7. Vértezett motorcsónak 2	34 t vízkiszorítás
8. Páncélos motorcsónak 3	13 t vízkiszorítás
9. Vértezett motorcsónak 4	12 t vízkiszorítás
10. Páncélos motorcsónak E	30 t vízkiszorítás
11. Felderítő siklócsónak	0,8 t vízkiszorítás

hajóegységek főterve és diszpozíciója.

Ezeken kívül foglalkoztak a MÁRIA mocsó, a MAROS aknakereső, az AM naszád tervezet és a Korszerű naszád I. kivitel hajótípus (450 t vízkiszorítás) terveivel.

A PN-1 típusú páncélos naszád már tervezéskor gyenge volt, kevésnek látszott a teljesítménye. Az említett tervezetekkel 1953 novemberében felhagytak. Gyakorlatilag ezek közül egyet sem dolgoztak ki részletesen, és nem is építettek meg. A HM felső vezetése csak annyit akart juttatni a Flottillának, „ami marad”. Ez gyakorlatilag az elsüllyedt hajók kiemelését és kis javítását jelentette, illetve azt, ami a háborúban félbemaradt építésekből összeszedhető volt.

Ennek keretében 1950–55 között kiemeltek 2 db CsSz bárkát, 4 uszályt, és áttervezve befejeztek 5 db PAM naszádot, amely Balatonfüreden állt. Ezekben köszönet nem volt, az ellenőrzést a Flottilla felett a Műszaki Főnökség vette át, a Tüzér Főnökség intézte a fegyverzetbeépítést, amely teljesen használhatatlan megoldást eredményezett.

A könnyű egységeket kénytelenek voltak építtetni, mert nem volt átalakítható régi típus. Az alumínium hajótesttel épült AN-1 kisnaszádból 1952–53-ban a Balatonfüredi Hajógyárban 29 db épült Hankóczy Jenő főmérnök tervei alapján. Ez nem volt időtálló konstrukció, az alumíniumfelépítmény nem vált be, a fegyverzet 1 db DSK 12,7 mm géppuska volt nyitott tüzelőállásban.

A HTI ehhez kifejlesztette a hengeres folyami bombát, amely az aknaelhárítás egyetlen eszköze maradt 30 éven át. Minden naszád 6 db-ot szállíthatott, és a faron át sínről dobta be a vízbe. Ez összességében nem sokat ért, mert sem ultrahangos, sem szonar felderítő eszköz nem készült hozzá, és nem alkalmazták az elektromagnetikus, zajkeltő, nyomáskeltő robbantóberendezéseket sem.

A nyomasztó hiány miatt 1952–54 között megtervezték a javított AN-2 naszádot, már acél felépítménynyel, alumínium hajótesttel és Csepel dízel motorokkal. Ezekből 1956-ig 53 db épült meg a Váci Hajógyárban. Fegyverzete ugyanaz az elégtelen kialakítású volt, mint az AN-1-nek, radart sem kapott, az 1980-as években a fegyvert ZsU-23/2 gépágyúra cserélték, de ez sem oldott meg semmit. A HTI ezekbe a műveletekbe már nem folyt bele.

Rakétafegyverek fejlesztése 1949–55 között

A fennmaradt iratok szerint Farkas Mihály vezérezredes 1949 végén adott parancsot a HTI-nek a „páncélelhárítás megoldására”. Ezen nyilván az összes létező harckocsi leküzdési képességét kell érteni, mert a későbbi évek munkatervei azt mutatják, hogy rakétákkal igyekeztek megoldani a kérdést, de eredménytelenül.

Ekkor a DIMÁVAGNÁL, akkori nevén Nehézszerszámgép gyárban megkezdték a 76,2 mm-es szovjet ZISz-3 páncéltörő ágyú licencia gyártását, de ez messze nem volt elegendő.

A 68 mm-es rakéta páncélromboló vető

Ezért a HTI III. szakosztálya egy rakétaelven működő páncélromboló tervezését kezdte meg. Ez lett a 68 mm-es rakéta páncélromboló fegyver. Ez 2 fő által hordozott, vállról indítható kézi páncéltörő rakéta volt, 8,5 kg tömeggel, 1600 mm hosszal, 4 lövés/min tűzgyorsasággal. Tüzelési magasság 0,36 m volt, tehát fekve lőttek vele.

Nincs magyarázat arra, miért nem újították fel a 44M. páncélromboló rakétát, amelyet a HTI már 1943-44-ben kifejlesztett, és harcban kipróbált működő fegyver volt. Így kezdték elölről.

1950. februártól 1952. márciusig 5 db kísérleti mintapéldány készült el, de a műszaki és harcászati követelményeknek egyik sem felelt meg. A 6. változatot a HTI Fegyver osztály Rakéta szakosztálya tervezte meg 1952 áprilisában, ezt mutatták be a honvédelmi miniszternek 1952 nyarán. A fegyverből 4 db-ot a 133. sz. Vállalat, 1 db-ot az Optikai Kutató Intézet gyártott le, 4 lövészet alkalmával a táborfalvai lőtéren próbálták ki. A lőszerét szintén a 133. sz. Állami Vállalat gyártotta le. Az MHK-t a Tüzér Parancsnokság részéről Madarász ezredes hagyta jóvá 1952. 05. 16. és 1952. 07. 26-án. A 604 mm hosszú, 68 mm átmérőjű kumulatív rakéta gránát robbanó töltete préselt nitropenta volt. A rakéta elérte a 105 m/s sebességet, 90°-os becsapódás esetén a 135–150 mm-es páncéllemez átütését. Szórása 100, 150, 200 m-ig megfelelő volt, 250 m-nél már nagy.

Ezt átdolgozták a honvédelmi miniszter utasításai szerint, és 1952 végén elérték a 2,1 kg tömegű gránáttal a 95 m/s sebességet, a 90°-on 120-130 mm páncélátütést. Az össztömeg 9 kg lett, 529 lövést adtak le a próbák során. Csapatpróbára alkalmas volt. Ekkor 1953-ban a fegyver gyártását törölték, ennek okmányai jelenleg nem állnak rendelkezésre.

A 94 mm-es rakéta páncélromboló vető

A HTI 1951 végén kapott parancsot a 68 mm-es rakéta páncélromboló vető továbbfejlesztésére, növelt kaliberrel és lőtávolsággal. Az MN Tüzérparancsnoka 40 kg max. tömeget, 2 fő kezelőt, 4 lövés/min tűzgyorsaságot, 500 m lőtávolságot, 0,7 m tüzelési magasságot írt elő.

A Rakéta szakosztály 1952. március végére előállította a terveket, a mintapéldányt a 133. sz. Állami Vállalat gyártotta le. Ekkor az MN Tüzér Parancsnok új MHK-t adott ki, ez teljes áttervezéssel járt, a 300 m hatásos lőtávolság miatt.

Az új rakétát a Rakéta szakosztály 1952. 07. 18-ra megtervezte. A mintapéldányból 1 db-ot a 133. sz. Állami Vállalat, 1 db-ot az Optikai Kutató Intézet gyártott le. Egy alkalommal próbálták ki a táborfalvai lőtéren. Ekkor 20 kg tömeg mellett, a 2000 mm hosszú cső 2 keréken vontatható megoldású volt.

2 fő kezelte 4 lövés/min tűzgyorsasággal. Tüzelési magasság 365 mm volt. A gyalogsági páncélelhárítás gerincének szánták, 300 m távolságig a legnehezebb harckocsikat is képes volt leküzdeni.

A lőszer első változata 1952. január 24-én meg volt tervezve, ezt az MN Tü. Pk. Madarász ezredes 1952. 05. 10-én jóváhagyta. A kísérleti példányokat a 133. sz. Állami Vállalat készítette el. A fejrész RP-1M gyújtóval ellátott 50°-os kumulatív kúpot tartalmazott, amely mögött 60/40%-os öntött pentritol robbanóanyag volt.

A kipróbált példány 3 kg tömegű, 745 mm hosszú, 120 m/s sebességű volt, 300 m lőtávolsággal. Az első mintából 36 db-ot, a másodikból 22 db-ot használtak fel, de a kísérletek a szóráskép szempontjából eredménytelenek voltak.

A 94/III. változat sebessége 120 m/s, tömege 3 kg volt, a stabilizációval gondok voltak. 1952. 08. 02-től 1953. 02. 01-ig folytak a kísérletek, ezekkel elérték a 100 m/s sebességet.

A K5 45 mm-es páncéltörő löveg

1952-es tervben szerepelt a K5 jelű 45 mm-es páncélromboló gyalogsági fegyver. Ezt a kézi fegyver szakosztály tervezte meg Kucher őrnagy irányításával még annak letartóztatása előtt.

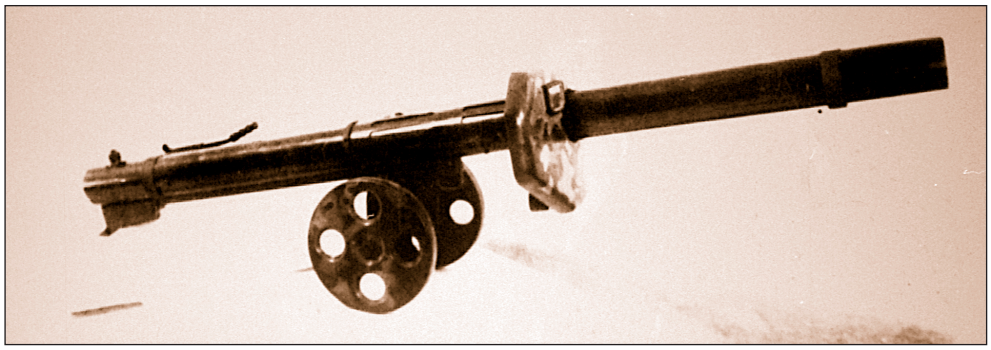
Ez egy sima csövű, hosszú csővisszafutásos gyorstüzelő löveg, amely kétfokozatú csőszájfékkel volt ellátva. A tüzelés fekvő helyzetből állványról történt, tűzmagasság 0,35 m volt. A kísérleti példányt a Danuvia és a 133. sz. Állami Vállalat készítette el. Az állványa 2 kerékkel volt ellátva a gyors állítás miatt. Hossza 1800 mm, csőhossz 960 mm, tömege 108 kg volt. A lövedék v0=310 m/s, hatásos lőtávolsága kb. 600 m, elméleti tűzgyorsasága 21 löv/min, a valós 10 löv/min volt.

A fegyvert 1952 augusztusában Táborfalván kipróbálták, minden tekintetben megfelelt. A páncélátütése messze meghaladta a 45 mm-es páncéltörő ágyúét, amely hatszor nehezebb volt.

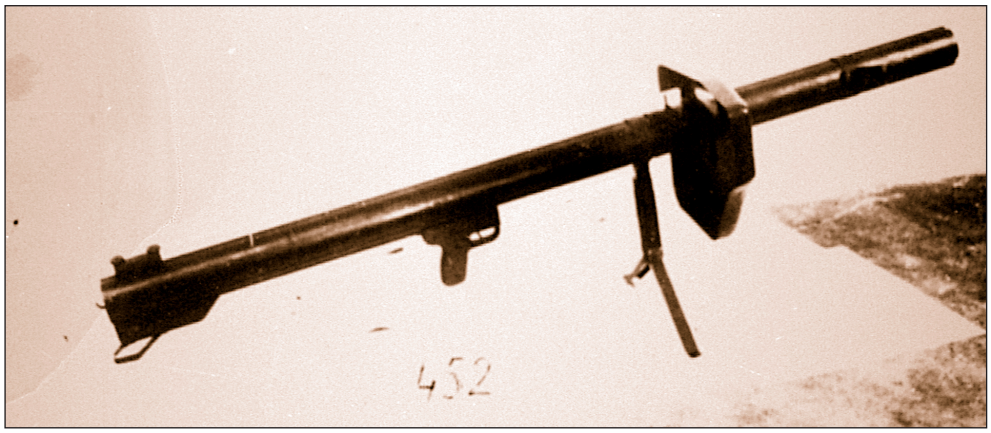
A lőszere a 45 mm-es páncélrobbantó gránát volt, tervezése 1952. 02. 01-re elkészült. A mintákat a 133. sz. Állami Vállalat gyártotta le PRR-1-M gyújtóval és II-PRCR-01 aknaformájú lőszerrel. A harckocsik ellen 100 mm páncél vastagságig, beton és földerődök ellen 180-200 mm vastagságig alkalmazható. A töltet 110 gr-os kumulatív típus, vörösréz kúppal és nitropenta robbanóanyaggal.

A bomba formájú lőszer nem vált be, áttértek az akna formájúra, amely 362 mm hosszú, 0,80 kg tömegű volt, II. EPRGR-01 jelzéssel. Szórása 0,50x1,00 m volt 500 m-en. Az 1000 db-os tartóssági próbát már nem hajtották végre.

A kialakított prototípusok sorában szerepel egy HSN (hátrasiklásnélküli) ágyú is, amely kétkerekű taligára szerelve vontatható volt. Az 1950-es őszi bemutatón már szerepelt.

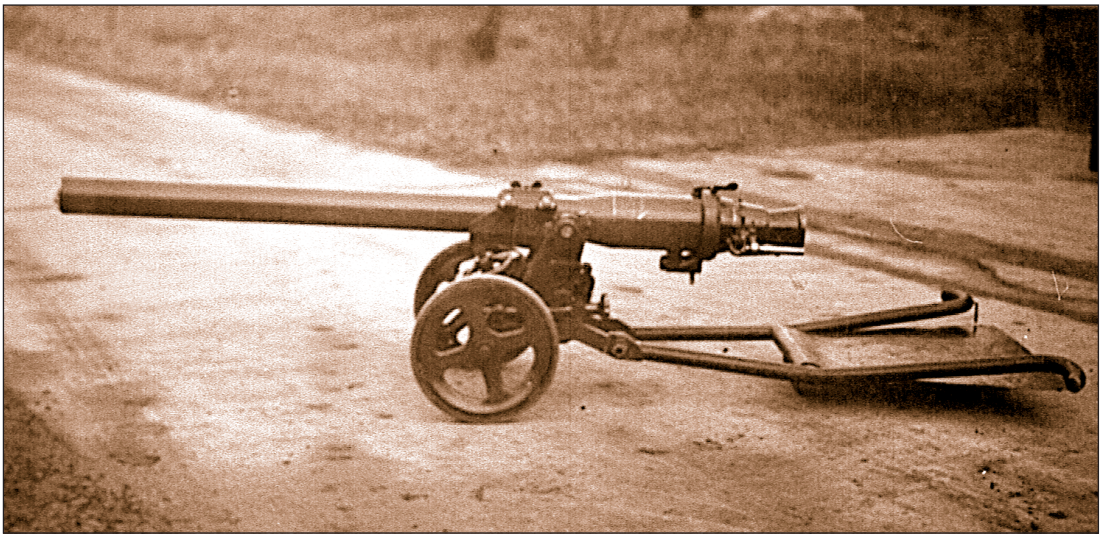
258. ábra:
A 94 mm-es rakéta páncélromboló vető prototípusa

259. ábra:
A 68 mm-es rakéta páncélromboló vető prototípusa

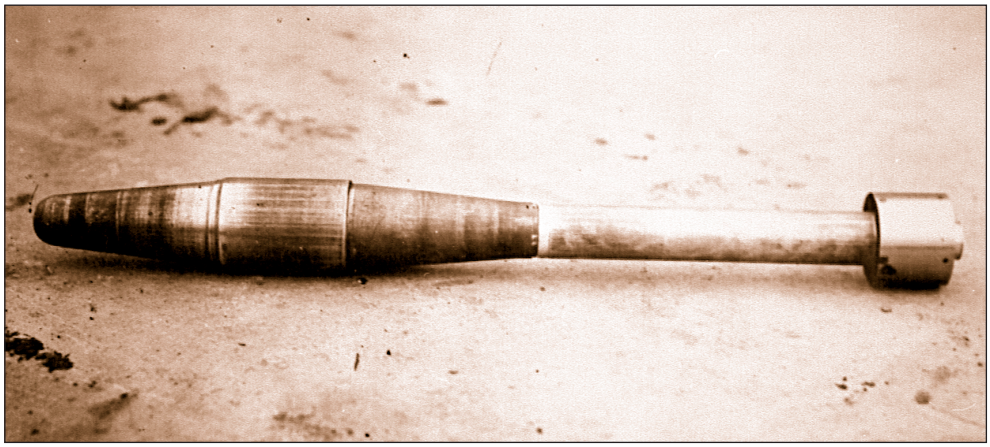
260. ábra:
Fúvócsöves megoldású kísérleti HSN löveg első példánya 1950-ben

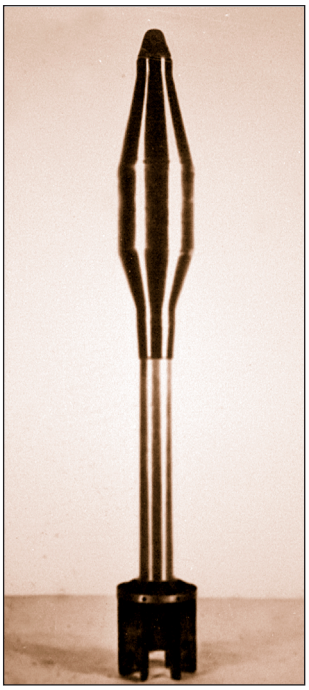
261. ábra:
A HSN löveg
taligára szerelve

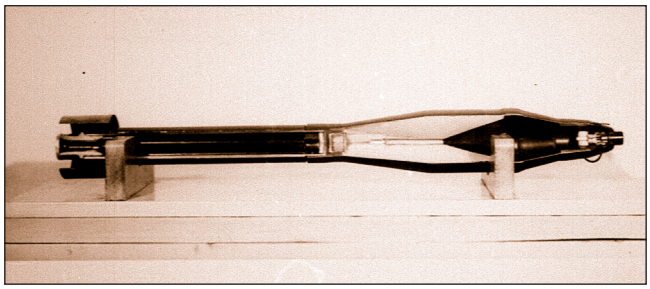
262. ábra: Lőszer
a HSN löveghez

263. ábra: A fúvócsöves megoldású kísérleti
HSN löveg lőszere

264. ábra:
A 94 mm-es rakéta
páncélrobbantó gránát

265. ábra: A 68 mm-es rakéta
páncélrobbantó gránát metszete

266. ábra:
A 68 mm-es rakéta
páncélromboló gránát

A harcjármûvek tervezésében való részvétel 1951–1954 között

A mai ismereteink szerint a HTI részt vett az államosítások utáni teherautó-programban, a Csepel gépkocsisorozat kialakításában, de a tervezői tevékenységet nem itt végezték.

A gépkocsiterveket a JAFI dolgozta ki, Winkler Dezső okl. gépészmérnök irányítása alatt, aki akkor az igazgatói posztot töltötte be. A HTI a HMK-k kidolgozásában, kipróbálásában, terepprobákban és kiértékelésben vett részt, illetve a katonai felépítményeket tervezi.

1950 után 2 tervnek van nyoma, ahol az alapkonstrukciót a HTI dolgozta ki, de a részlettervezés itt is a JAFI-ban történt, ahol összevonták a régi autógyárak tervezői kapacitását.

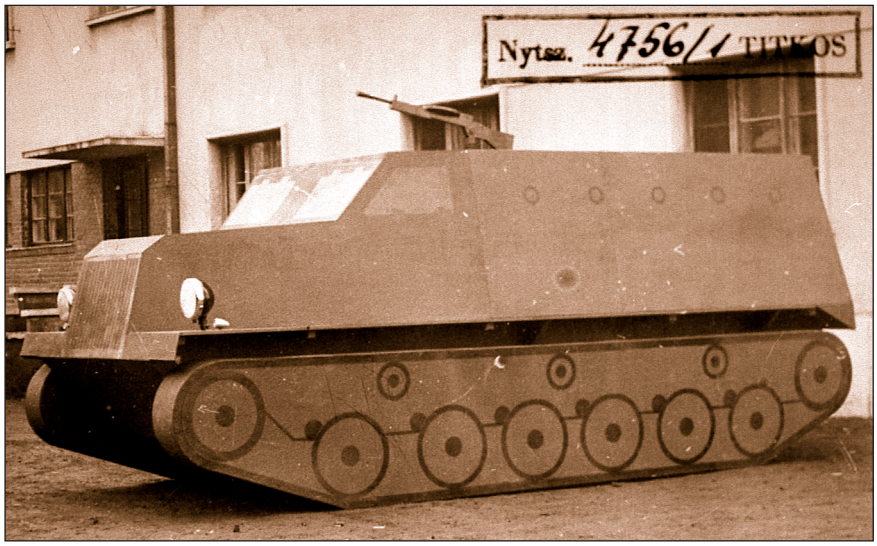
A könnyű páncélozott felderítő gépkocsi kialakítása a HTI 1952–53-as tervében szerepelt. Ez egy 4x4-es meghajtású, mindkét tengelyen kormányozható könnyű páncélautó volt. Tulajdonképpen a háborúban jól szerepelt WM 39M. Csaba páncélgépkocsi felújítása lett volna már Csepel Dízel motorral. A főterveket a JAFI 1952. februárig elkészítette. A jármű1:1 méretű famodelljét is a JAFI építette meg 1952. 07. 04–10. 02. között. A jármű 6 t tömegű lett volna, 85 LE-s 4 hengeres Csepel dízelmotorral, 4x4-es meghajtással. Fegyverzet 1x7,62 mm DT harckocsi géppuska, 2000 db lőszerrel, egy rádió ar JSz-2 hk-ból, egy géppisztoly 10 tárral és 10 db kézigránát.

A modellt 1952 végén a honvédelmi miniszternek bemutatták. 1953-ban nem épült meg a vaslemezes prototípus, a tervet törölték azzal, hogy a hasonló szovjet BA-64 páncélautó kerül behozatalra. Ez soha nem valósult meg, 1957-ig az MN-ben nem volt páncélautó.

A „Lánctalpas típusú páncélozott lövész szállító gépkocsi" kialakítása már kezdeti állapotban kudarcba fulladt. Ezeknek egyéb típusjele nem ismeretes.

A HTI 1952–53-as tervében szerepelt az a típus, amelynek csak vázlatát dolgozták ki az intézetben, a tervezést a JAFI végezte. A 11 t tömegű, vékony páncélzatú jármű felül nyitott kialakítású volt, egy 120 LE-s 6 hengeres Csepel dízelmotort terveztek bele. A famodellt a HTI műhelyében építették meg 1952. 09. 01–10. 14. között, meglehetősen igénytelen kivitelben. Bemutatása 1952 végén megtörtént, a programot nyilván 1953-ban törölték, mert nincs nyoma annak, hogy mozgatható atrap vagy vasmodell épült vona.

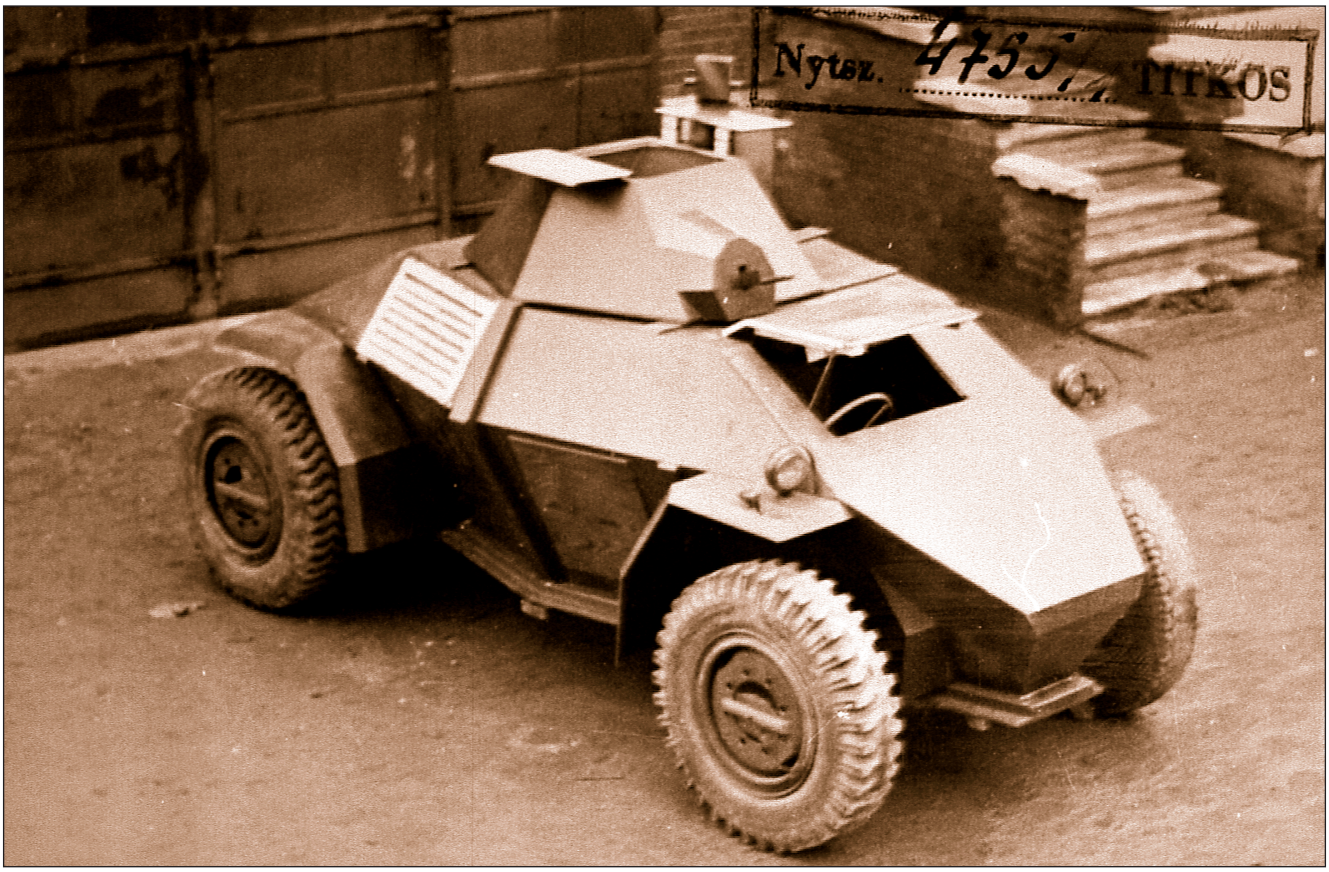
A magyar gépkocsigyártó ipar nem is tudta volna ezt kivitelezni a túlterhelés miatt. Az akkori egyetlen lánctalpas járművet, a Csepel Cs-800-at is a Gödöllői Gépgyárnak kellett gyártani, mert a Csepel Autógyár csak motort és alkatrészeket tudott szállítani.

267. ábra:
Lánctalpas páncélozott lövész gépkocsi famodellje

268. ábra: Könnyű páncélozott felderítő gépkocsi famodellje

269. ábra: Könnyű páncélozott felderítő a JAFI udvarán

A rakéta sorozatvetõk 2-féle típusának kidolgozása

A HTI 1949-ben felméretezte a háború alatt már gyártott 152 mm-es 43M. rakéta sorozatvető, a német Nebelwerfer egy példányát. Az új szabványú elektromos alkatrészeket, kábeleket cserélték ki, és a kerekeket szabványos járművekről kölcsönözték.

A 6x150 mm-es csőköteggel szerelt vető rakétalőszerét is lemásolták, és a fűzfői Nitrokémia közreműködésével készítették el.

Egyes adatok szerint 3 ilyen sorozatvető épült meg. Ezek belövése, kipróbálása megtörtént, az eredmények hasonlóak voltak a háború alattiakhoz. A kisipari módszerrel gyártott lőszerek szabványossága nyilván kívánnivalókat hagyott maga után, de ezt a sorozatgyártás kiküszöbölte volna.

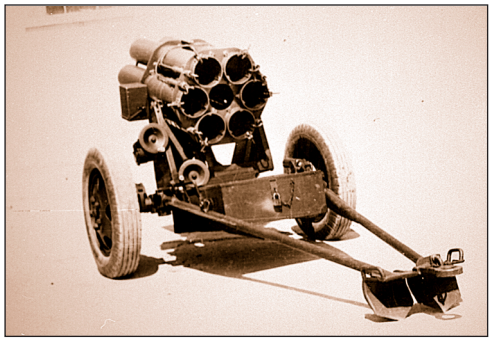
A vetőt nem rendszeresítették, az 1950-es bemutatón szerepelt, további sorsa jelenleg feltáratlan. A kísérleti példányokból 2 db fennmaradt lafeta nélkül.

A HTI 1952–53-ban foglalkozott egy 16 csövű 180 mm-es rakéta sorozatvetővel is, amely 2x8-as csőköteggel volt kialakítva és alumínium cső rácstartóra erősítve fogaskoszorún körbeforgatható volt. A mintadarab maradványai a Táborfalvai-lőtérről a HM HIM Keceli fegyvergyűjteményébe kerültek.

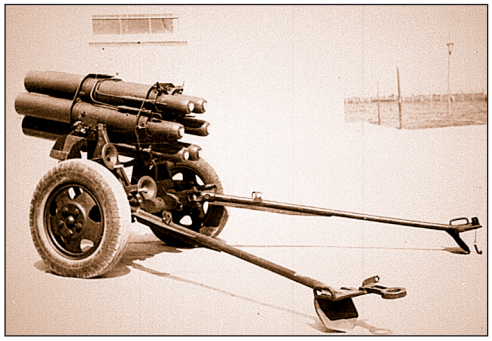
A dokumentációja már évtizedekkel ezelőtt sem volt megtalálható. Csak szóbeli közlések alapján tudjuk, hogy előbb Csepel Cs-130 rajkocsira, majd a nagy tömeg miatt Cs-350 3t-s tehergépkocsira kívánták telepíteni, ami meg is történt. A bemutatója valószínűleg 1953-ban volt, amikor is az oldalirányzás rögzítése kioldott és a vető sortűz közben elfordult és átlőtt a dombon álló tábornoki csoport felett, amely belehasalt a sárba.

Ekkor Farkas Mihály hadseregtábornok, honvédelmi miniszter emelkedett hangon közölte, hogy „ezt a szemetet nem akarom többé látni”. A további tervekben nem szerepel, egy irat szerint szovjet rakéta sorozatvető jön be, magyar típus felesleges. Ez sem történt meg, 1956-ig sorozatvető nem volt magyar kézben, 1960 után érkezett a BM-21 első változata.

A rakétagránátról jelenleg adatokat nem találtunk.

270. ábra: A 150 mm-es sorozatvető felkapcsolásra készen

271. ábra: A 150 mm-es sorozatvető mintapéldánya betöltve

272. ábra: kísérleti 16 csövű 80 mm-es sorozatvető megmaradt darabjai (S. Gy.)

A HTI parancsnokai 1947–1963

Molnár Pál

Molnár Pál 1892. december 10-én született Vácott. Tisztviselői családból származott. Édesapja a Magyar Állam Vasutaknál dolgozott, mint felügyelő. A cs. és kir. Műszaki Katonai Akadémia elvégzése után 1913. augusztus 18-án került a közös hadsereg állományába, hadnagyi rendfokozattal az 5. utász zászlóaljnál Pozsonyban. Az első világháború alatt először az 5/5. és az 5/4. utászszázadoknál szolgált szakaszparancsnoki beosztásban. Alegységeivel bejárta a szerb, az olasz és az albán arcvonalakat. 1917 végétől egy évig kiképzőtiszt volt Pozsonyban. A kiképzői év után 1918 augusztusában nevezték ki az 1/51. árkászszázad élére az olasz fronton. A háború után ismét Pozsonyban szolgált. 1919 márciusában beállt a Vörös Hadseregbe, mint árkász szakaszparancsnok. Augusztus és december között román hadifogságban volt. Szabadulása után jelentkezik szolgálatra a nemzeti hadseregbe, és az 1. hidász zászlóaljhoz került beosztott tisztnek. 1921 szeptemberétől már mint századost vezényelték a József Nádor Műszaki Egyetemre, melynek elvégzése után a Honvédelmi Minisztériumba kerül kiképzési előadónak. 1929-ben 5 hónap csapatszolgálatra vezényelték a törzstiszti tanfolyamra való bekerülése előtt. 1930 és 1932 között az 1. utász zászlóaljnál szolgált őrnagyi rendfokozatban, mint különleges törzstiszt. 1932 októberében került a Magyar Királyi Haditechnikai Intézethez, mint a 2. szakosztályának vezetője. Itt léptették elő előbb alezredesnek, majd ezredesnek. 1939 októberében kinevezték a műszaki csapatok szemlélőjének, a Honvéd Erődítési Parancsnokságon. 1941 augusztusától 1942. január 31-éig betegszabadságon volt, mely február elsejével nyugállományba vonulásával ért véget. Ennek okait csak találgatni lehet. Lehet, hogy a háborúval nem értett egyet, de lehet, hogy az 1942. július 7-én Szepesi Margit Olgával kötendő házasságát az akkori vkf. nem engedélyezte. A háború alatti tartózkodási helyéről és tevékenységéről nincsenek ismereteink. 1945. április 27-én újra jelentkezett szolgálatra, és a Honvédelmi Minisztérium ipari csoportjánál kapott feladatokat ezredesi rendfokozatban, de rövidesen, az igazoló

273. ábra: Molnár Pál altábornagy

bizottsági eljárás után, vezérőrnaggyá léptették elő. Október 15-ei hatállyal kinevezték az 1. műszaki hadosztály parancsnokának. 1947. október 20-án kapta meg új beosztását, mint a Katonai Műszaki Intézet parancsnoka. 1948. június 9-én kapta vissza az intézet a régi nevét. Molnár Pál szervezte meg az új Haditechnikai Intézetet. Összeszedte a fellelhető eszközöket, iratokat és szakembereket. Munkája elismeréseképpen 1949. május 1-jén altábornaggyá léptették elő. Az új rend emberei már nem akartak vele dolgozni. 1950. január 19-én érdemei elismerése nélkül nyugállományba helyezték. További sorsáról nincsenek adataink.

Sárdy Tibor

Sárdy Tibor 1922-ben született. Középiskolai tanulmányait 1937-ben fejezte be, majd a Weiss Manfred gyárban helyezkedett el, és itt tanulta ki az idomszerész mesterséget. A háborús évek alatt is itt dolgozott. A háború után a Gazdasági és Műszaki Akadémiát végezte el, ahol 1951-ben szerzett üzemmérnöki

274. ábra: Sárdy Tibor nyá. vezérőrnagy

oklevelet. Még ez év nyarán kinevezték a Budapesti Szerszámgépgyár igazgatójának. 1952-ben hívták be a Honvédelmi Minisztériumba, ahol kinevezték a Haditechnikai Intézet parancsnokának, és alezredessé léptették elő. A Molnár Pál által beindított szervezet működését stabilizálta. Hivatali állásának ellátása mellett elvégezte a Műszaki Egyetemet, és kitüntetéses gépészmérnöki oklevelet szerzett. 1955-ben kinevezték a Vezérkar Haditechnikai Csoportfőnökének, és ezredessé léptették elő. 1958-ban megszűnt a Haditechnikai Csoportfőnökség és ismét a Haditechnikai Intézet lett, de a Magyar Néphadseregben folytatott katonai kutatás-fejlesztésért továbbra is ő volt a felelős. 1963-ban jött létre a Vezérkar alárendeltségében a Haditechnikai Fejlesztési Csoportfőnökség, melynek főnöke lett. 1968-ban nevezték ki vezérőrnagynak. 30 éven keresztül 1982-es nyugállományba vonulásáig irányította a haditechnikai kutatás-fejlesztést. A BME-n oktatói tevékenységet is folytatott, mint címzetes egyetemi docens. Tanácsadója volt a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárának, majd az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökének. 1984-ben részt vett az ENSZ által is támogatott Tábornokok a Békéért és Leszerelésért nemzetközi mozgalomban.

A Haditechnikai Intézet parancsnokai

Rumpelles Kornél vk. ezredes, majd tábornok, hmtk. altábornagy	1919. 10. 01. – 1930. 04. 01. a HM 3/d. osztályvezető, közben HTI parancsnok is, 1920. 12. 10. – 1935. 05. 01. 1935. 05. 01-től a M. Kir. Honvédség Főparancsnokának tüzér szemlélője haláláig.
Cziegler Gusztáv hmtk. altábornagy	1935. 05. 01. – 1942. 11. 01. HTI parancsnok 1940. 02. 01. – 1942. 11. 01. a hadiműszaki törzskar főnöke is.
hihalmi Harmos Zoltán hmtk. altábornagy	1942. 11. 01. – 1942. 11. 15. mint parancsnokhelyettes 1942. 11. 15. – 1945. 04. 29. parancsnok, ekkor esik fogságba 1942. 11. 15. – 1945. 04. 20. a hadműszaki tisztikar főnöke is

Nincs HTI

Molnár Pál altábornagy	1947. 10. 20. – 1950. 01. 19. ekkor nyugdíjazzák
Philip Miklós hmtk. ezredes	1951. 03. 01. – 1952. 11. 01. ekkor leváltják (07. 01. ?)
Sárdy Tibor alezredes, ezredes mk. ezredes, mk. vörgy.	1952. 07. 04. – 1963. 10. 01. HTI parancsnok. Vk. Haditechnikai Csf. is 1955–1958. 1963. 10. 01-től Vk. Haditechnikai Fejlesztési Csf. nyugdíjazásáig
Szeghő Lajos mk. ezredes	1963. 10. 01. – 1974. 11. 01.
Bárány István mk. ezredes	1974. 12. 01. – 1975. 12. 31. mint megbízott parancsnok
Szabó Tibor mk. alezredes	1976. 01. 01. – 1976. 04. ? mint megbízott parancsnok
Csibrák József ezredes	1976. 04. ? – 1983. 12. 01.
Leipniker Artúr mk. ezredes	1984. 01. 01. – 1986. 06. 01.
Gerlei István mk. ezredes	1986. 06. 01. – 1997. 07. 29.
Ráth Tamás mk. ezredes	1997. 08. 01. – jelenleg is

Az intézet története az ötvenes évek után

A Szabványügyi Intézet kérésére az Intézet bekapcsolódott a szabványtervezetek készítésébe és vitáiba, majd 1950-től a Honvédelmi Minisztérium szabványügyeit a Magyar Szabványügyi Intézet felé a Haditechnikai Intézet képviselte.

Amilyen ütemben nőtt 1949–52-ben az Intézettel szembeni elvárás az elöljáró és fegyvernemi szervektől a hazai haditechnikai műszaki fejlesztés vonatkozásában, úgy kerültek felszínre a feladatok tervezésével, szervezésével és végrehajtásával kapcsolatos eddig szabályozatlan kérdések. Néhány vonatkozásban születtek központi utasítások, azonban az átfogó jellegű szabályozás – objektív okok miatt – még váratott magára. Az első viszonylag átfogó javaslatot – amely későbbi működési utasítás előjátéka volt – az Intézet vezetése 1950 végén tette meg a VKF felé, formai és tartalmi szempontból eleget téve az 1950. év elejei miniszterhelyettesi utasításnak, amely a munkatervek szerkesztésére és felterjesztésére vonatkozott.

A hazai fejlesztés túlméretezett voltát 1950 végén már az Intézet vezetése is érzékelte, azonban csupán néhány téma munkáinak berekesztéséig jutott. A sikertelenség okát a fejlesztés szabályozottságának hiányaival magyarázták, nem azzal, hogy túl sok témával foglalkoznak, amelyekhez nem áll rendelkezésre elegendő haditechnikusi tapasztalattal rendelkező szakkáder, különösen az eddig viszonylag ismeretlen szakterületeken (pl. lokátor, atomvédelem, lőelemképző, infratechnika, páncélvédelem stb.), valamint az igényeknek megfelelő kutató, ipari fejlesztő háttér.

Ízelítőként ilyen munkatervi pontokat kellett felvenni az intézetnek:

– Elektronikus lőelemképző, amely legyen alkalmas a különböző lokátorberendezéseket kiegészítve lökhajtásos és rakétarepülők, illetve lövedékek útvonalának gyors meghatározására és az adatok üteghez való továbbítására.
– 40 mm-es páncéltörő ismétlő puska kifejlesztése, a már elkészített puskagránát lőszereinek felhasználásával legyen alkalmas arra, hogy 100 és 150 méter távolságban mozgó harckocsira legalább 5 célzott lövést tudjon leadni, és a lőszer üssön át 90 mm páncélt, merőleges találatszög mellett.
– Infravörös felderítő berendezés legyen alkalmas arra, hogy éjjel az ellenséges állásokat legalább 300 m-re világítsa meg, hogy infraérzékeny figyelőtávcsővel a műszaki berendezések, őrhelyek megfigyelhetők legyenek, és a világító berendezés az infraszűrő következtében ne legyen látható.
– Műanyag töltényhüvely, mely alkalmas a réz, vas és alumínium pótlására, lehetőleg többször is felhasználható legyen, ára kevesebb legyen, mint a vashüvely 1/5-e.
– A rakétafegyvernél használatos lőporok helyett kikísérletezni olyan lőpornál olcsóbb hatóanyagot, melynek teljesítménye megegyezik a lőporéval, de ára annak 1/3-a, továbbá olyan folyékony hajtóanyagot rakétaberendezésekhez, melyek lehetővé teszik a rakétafegyverek hajtóanyagárának további csökkentését és a teljesítmény fokozását.
– Elektrokémiai gyújtó a közelségi gyújtóhoz, megoldásában küszöbölje ki a jelenlegi gyújtóberendezések fémrészeinek 80%-át, üzembiztosan működjék, és lényegesen kisebb helyen férjen el, mint a jelenlegi gyújtók.
– Plasztikus robbanóanyag, hatása egyezzék meg a trotiléval, legyen kenhető, alakítható mínusz 15 fokig. Ára maximum a trotiléval megegyező lehet.
– Vízlökéses csónakmotor, biztosítsa a csendes működést, könnyebb és biztosabb indíthatóságot, üzemet és olcsóbb kivitelt a jelenlegi motorokénál.
– Képtávíró berendezés legyen alkalmas arra, hogy vonalas rajzokat legalább zászlóaljparancsnokig továbbítani lehessen a használatos híradó berendezéseken keresztül. Legyen hordozható.
– Tábori rádió adó-vevő állomás az „aktív szünetek” elve alapján készítendő. E berendezés előnye az, hogy a légköri behatásokkal szemben majdnem teljesen érzéketlen.

Ebben az időszakban a Néphadsereg előtt álló fő haditechnikai feladat az alapvető fegyverzet és haditechnikai anyagok nagy mennyiségben történő biztosítása volt import és hazai sorozatgyártás útján. A

hadiipar erre az időszakra komoly fejlődésnek indult, a szovjet licencek alapján történő gyártás a megszokottnál magasabb követelményeket támasztott a hadianyaggyártók elé, amely követelményeknek hadiipari üzemeink mindinkább meg tudtak felelni. Kísérleti műhelyeket állítottak fel, és azokat igyekeztek korszerű gépekkel, eszközökkel berendezni. A kutatóintézetek is hathatósan kezdték segíteni a honvédségi munkákat. Terveik ekkor a honvédség igényeit is messzemenően figyelembe vették. Erre az időszakra hadiiparunk igen jelentős fejlődésen ment keresztül. A hadiipari vezetők megbízható partnerek voltak a honvédségi megrendelések teljesítésében, és igyekeztek betartani a határidőket és a minőségi követelményeket.

Az ipar, és így az Intézet műszaki munkájának folyamatosságában az 1953 júniusában beállott politikai helyzet következtében nagymértékű törés állott be. A hadianyaggyártás lecsökkent, ezzel párhuzamosan a műszaki fejlesztés is háttérbe szorult. A hadiipari üzemek polgári cikkek gyártására rendezkedtek be. A kvalifikált hadiipari szakemberek nagy része más, jövedelmezőbb munkaterületekre került. A hadiipar vonakodott elfogadni a honvédségi megrendeléseket.

Az Intézet a túlvállalások súlyát érezve már 1953-ra csökkentette a tervezett témák számát, és sokoldalúan vizsgálta, illetve több javaslatában kezdeményezte az adott – a műszaki fejlesztést akadályozó – nehéz helyzetből való kijutást. Súlyosbította a helyzetet az 1953 júniusát követő időszak, valamint az Intézetet is érintő létszámcsökkentési folyamat megindulása. Az 1952. évi 926-ról 1954-ben 704 főre, majd 1955-ben már 578 főre csökkent az Intézet összlétszáma.

Az 1957 tavaszán létrehozott szervezeti felépítésben a tárgyalt időszakban lényeges változás nem történt, jellemzője inkább a vezetőállomány mozgatása volt.

Szervezeti és létszámváltozás 1961 őszén következett be, amikor a fegyvernemek alárendeltségébe tartozó katonai átvevőket összevonták és az Intézet alárendeltségébe helyezték. A KÜM szervezet a korábbihoz képest, a létszámkeret csökkentése mellett is képes volt a hadiipari termékek átvételére. Egységessé vált az átvételi munka a problémák elbírálásában, a nyilvántartások, jelentések és egyéb adminisztrációs tevékenység vonatkozásában.

Érezhetővé vált az Intézet mérnökállományának csökkenése 1959 májusától 1961 januárjáig, amikor is ebben az időszakban 19 mérnöktisztet kellett átadni az Országos Légvédelmi Parancsnokságnak, az akkor beindult rakétaprogramhoz. Hasonlóan az Intézet mérnökállományából került ki a KÜM vezetőállományának többsége, valamint több mérnök került átvevői állományba.

A szervezeti és létszámviszonyok ismételten 1964. január 15-től változtak meg, amikor a KÜM-öt átadták a fegyvernemeknek, valamint hosszas előkészítés után ugyanekkor létrehozták az MNVK Haditechnikai Fejlesztési Csoportfőnökséget az Intézet létszámából, az Intézet elöljáró szerveként.

Az 1960-as évek első időszakában megkezdett hadsereg-fejlesztési program az évtized második felében is folytatódott. A légvédelem fejlesztésén – a légvédelmi lövegek helyett, illetve mellett az akkor korszerű légvédelmi rakéták rendszerbe állításán túl – meg kellett oldani a felderítés és irányító feladatokat ellátó rádiótechnikai eszközök minőségi fejlesztését is. A szárazföldi csapatok minőségi fejlesztése során több korszerű import harceszköz került a rendszerbe, mint a T-54-es közepes harckocsi, valamint a páncéltörő rakéták. Az Intézetre ebben az időszakban, ezen korszerű technikai eszközök szabályzatainak, egyéb dokumentációinak magyar nyelvre való átültetése hárult.

A későbbi években a hazai fejlesztés eredményeként megkezdődött a csapatok Felderítő Úszó Gépkocsi (FUG) és változataival, valamint a lövészcsapatok Páncélozott Szállító Harcjárművekkel (PSZH) való ellátása. Eredményes fejlesztés folyt még a híradó, műszaki, vegyvédelmi és hadtáptechnika terén is. Jelentősen fejlődött, de az optimálistól elmaradt a

A létszámhelyzet alakulása:

Év	Tiszt		Helyettes		Honvéd		Polgári		Összesen	
	Kell	Van	Kell	Van	Kell	Van	Kell	Van	Kell	Van
1958	126	112	7	6	45	45	162	164	340	327
1959	126	116	11	11	45	41	150	145	332	316
1960	125	121	12	11	48	48	150	147	335	327
1961	173	166	6	6	34	34	153	153	366	359
1962	-	171	-	6	-	34	-	152	-	363

	Tiszt		Ths		Honvéd		Polgári		Összesen	
	Kell	Van	Kell	Van	Kell	Van	Kell	Van	Kell	Van
1964	117	104	15	16	30	31	136	131	299	282
1965	121	105	15	15	30	29	146	127	312	276
1966	114	109	15	15	30	29	146	136	305	289

vezetés technikai eszköztárának és a kiképzés tárgyi feltételeinek a fejlesztése.

A hazai haditechnikai fejlesztés hatékonyságának eredményessége, tudományos megalapozottsága érdekében néhány intézkedés bevezetésére is sor került: létrehozták az MNVK Haditechnikai Tudományos Tanácsát, melynek munkájában az Intézet több szakembere is részt vett. A jelentősebb témák esetében bevezetésre került a Katonai Műszaki Gazdasági Elemzés (KMGE) munkafázis. Néhány témánál próbálkozás történt hálóterv készítésére és felhasználására a fejlesztés időszakában.

Megjelennek a csapatpróbát és a rendszeresítést szabályozó utasítások 1965-ben.

1967-től negyedévenként folyamatosan megjelenik a „Haditechnikai Szemle", amely 1982-től „Haditechnika" címen kerül kiadásra.

A Haditechnikai Fejlesztési Csoportfőnökség létrehozása, valamint a katonai átvételi szervezet fegyvernemekhez való áthelyezése lényegesen csökkentette az Intézet létszámát; az 1963. évi kb. 370 fős összlétszáma 1964-ben kb. 300 főre fogyatkozott.

Az Intézet mérnökállománya ezen években:

Kb. 70-75 mk. tiszt, 10-15 mk. polgáriból, a technikusok száma kb. 15 techn. tiszt, kb. 10 techn. polgári szakemberből állt.

A haditechnikai műszaki fejlesztés tervezésének és végrehajtásának menetében tartalmi és formai vonatkozásban további előremutató változások történtek. A Néphadsereg minőségi fejlesztése folyamatában haditechnikai fejlesztéssel foglalkozó szervezetek tevékenysége az eddigiektől jobban előtérbe került. Átgondoltabbá vált a tervezés, hatékonyabbá vált az ipari kutató- és termelőkapacitás biztosítása. Nagyobb súlyt kapott a tervezés, a tervek jóváhagyása és a végrehajtási folyamat ellenőrzése. A korábbi „licenc" és „saját fejlesztés" kategóriák helyett a jóváhagyott tervekben az „MB tervben szereplő témák" és a „nem kiemelt témák jelentek meg, ezzel is érzékeltetve az egyes feladatok jelentőségét.

A Néphadsereg fejlesztésével összhangban, annak részeként az Intézet feladatai között szerepelt ebben az időszakban a FUG és PSZH fejlesztésén túl, a vezetés gépesítésének és automatizálásának tanulmányozása, a D-566 típusú terepjáró tehergépkocsi, az új típusú álcahálók fejlesztése, az átjárónyitás megoldása, a kiképzés technikai eszközök széles körű fejlesztése.

Az 1965-ös év egyik nagy eseménye volt az EFE által rendszeresített lvovi haditechnikai kiállítás, amelyre májusban került sor. A kiállítást az Intézet szervezte és rendezte néhány más katonai szervezet szakembereinek segítségével, illetve részvételével. A Magyar Néphadsereg a haditechnikai kiállításon kiképzési, oktatási eszközöket, a vezetés gépesítésével kapcsolatos berendezéseket és haditechnikai műszaki fejlesztés keretében kidolgozott berendezéseket, haditechnikai eszközöket, illetve mintákat és modelleket mutatott be. A vezetés gépesítésével kapcsolatos berendezések, amelyek között híradás-technikai eszközök is bemutatásra kerültek, a parancsnoki és törzs munka hatékonyságának növelésére szolgáltak.

A kiállított új haditechnikai és ipari berendezések a Magyar Népköztársaságban kidolgozott új konstrukciók voltak. Ezek között olyan polgári felhasználásra kifejlesztett ipari eszközök is szerepeltek, amelyek katonai célokra alkalmazhatók.

Bemutatásra került:

– 18-féle kiképzési, oktatási eszköz
– 17-féle a vezetés gépesítésével kapcsolatos eszköz és híradás-technikai berendezések
– 17-féle haditechnikai és ipari újdonság.

Az Intézet szervezete 1975-ben kiegészült a Mikrofilm központtal, majd 1978-ban az Egységesítési és Szabványosítási osztállyal.

Az 1970-es évektől egyre jelentősebb hangsúlyt kap az ötéves tervekhez kapcsolódó beszerzések és hazai fejlesztések ütemezése és segédanyagainak előállítása.

1997-ben az Intézet rendszeresített létszáma még 193 fő volt, melyből 106 tiszt, 19 tiszthelyettes és 68 közalkalmazott. Ekkor még csak egy programiroda működött a HTI keretein belül, amely az ASOC (Légtérszuverenitási Hadműveleti Központ) rendszerbe állítási munkálatai egy részének lebonyolítására alakult meg. A Gépészeti Fejlesztési Igazgatóságon a Fegyver és Lőszer Osztály új kézifegyverek fejlesztésén dolgozott. A Műszaki, Páncélos és Gépjárműtechnikai Osztály fő munkái a különböző felépítmények, illetve multilift, valamint egy újfajta páncélozott eszközök elleni akna kifejlesztése volt. A Kísérleti és Anyagvizsgáló Laboratórium, valamint a Lőkísérleti és Vizsgáló Állomás (Táborfalva) lehetőségei ekkorra már töredékükre csökkentek. Az előbbinek a gépei avultak el, míg az utóbbinál a létszám drasztikus csökkentése szabott határt az elvégezhető feladatoknak. A LKÁ 1991-es 101 fős létszáma 1997-re 15 főre csökkent. Az Elektronikai Fejlesztési Igazgatóság Híradó és Műszertechnikai Osztálya RH és URH rádióberendezés-család, valamint digitális rádiórelé fejlesztésén dolgozott. Az Automatizálási és Lokátor Osztály a Varsói Szerződésben rendszeresített idegen-saját felismerő rendszer, a Kremnyij-2 modernizálásán dolgozott. Feladatuk volt a P-37-es rádiólokátor komplexumok modernizálása, a lövedékek torkolati sebességét mérő berendezés és digitalizált lézertávmérő készítése. A Vegyészeti Osztály ez idő tájt automata járműfedélzeti sugárszintmérő műszer, az IH-95 sugárszintmérő műszer, valamint egy egyéni sugáradagmérő fejlesztésén dolgozott. A Tudományos Igazgatóság keretein belül három osztály működött: a Tudományos és Elemző Osztály, az Informatikai Osztály és a Haditechnikai Tájékoztatási Osztály.

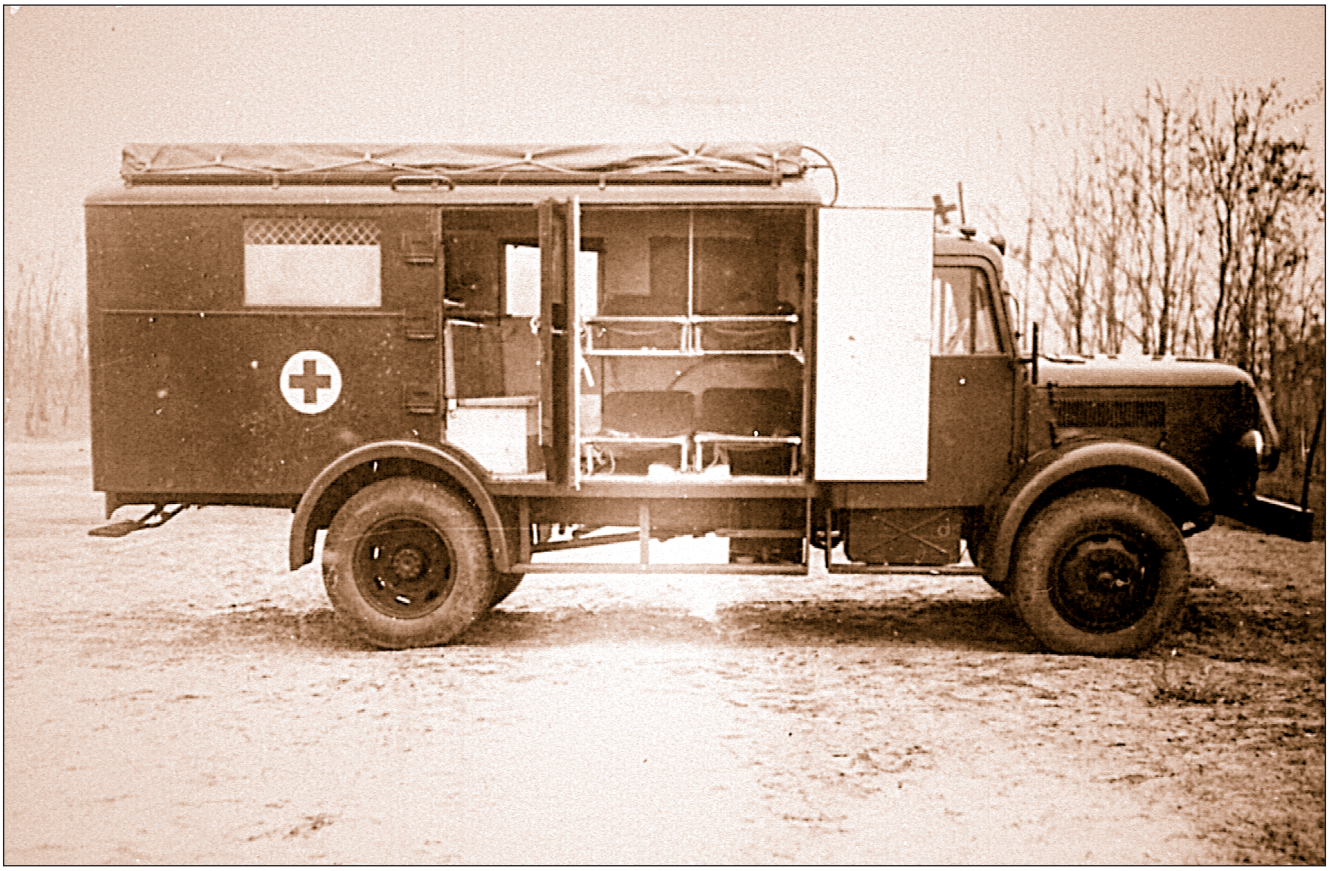
Az Intézet 2000-ben ünnepelte fennállásának 80. évfordulóját. A következő évben egy átszervezés során a Honvédelmi Minisztérium Technológiai Hivatal nevet kapta. Bár az Intézet neve megváltozott, a Hivatal ugyanazokat a feladatokat, tevékenységi köröket vitte tovább, melyet elődje 80 éven keresztül viselt.

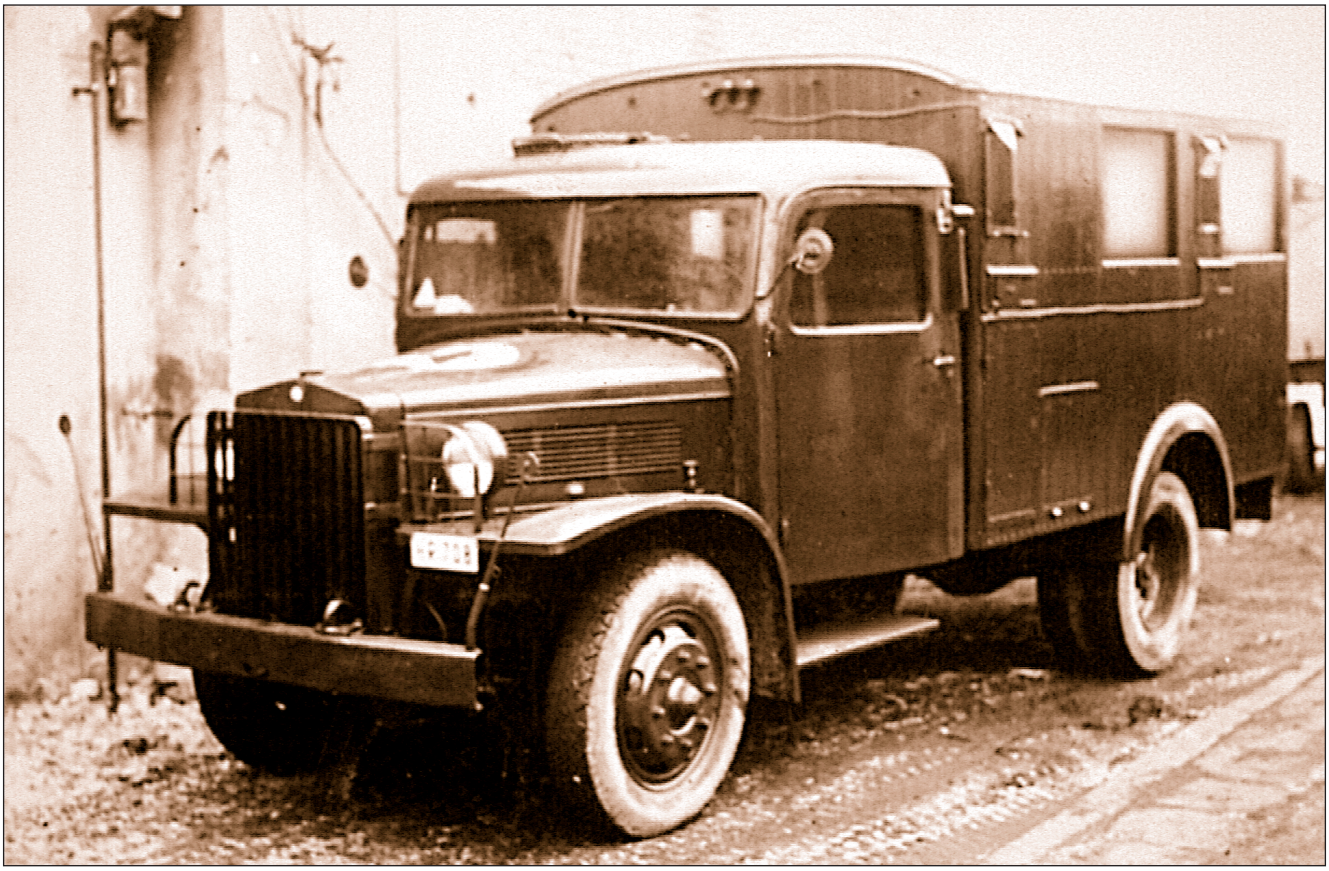
275. ábra: A kisvontató kísérleti példányának oldalnézete.
Az NIK-130 (Cs-130) dízelmotoros változata

276. ábra: A NIK-350-es (Cs-350) 3 t-s közúti tehergépkocsi

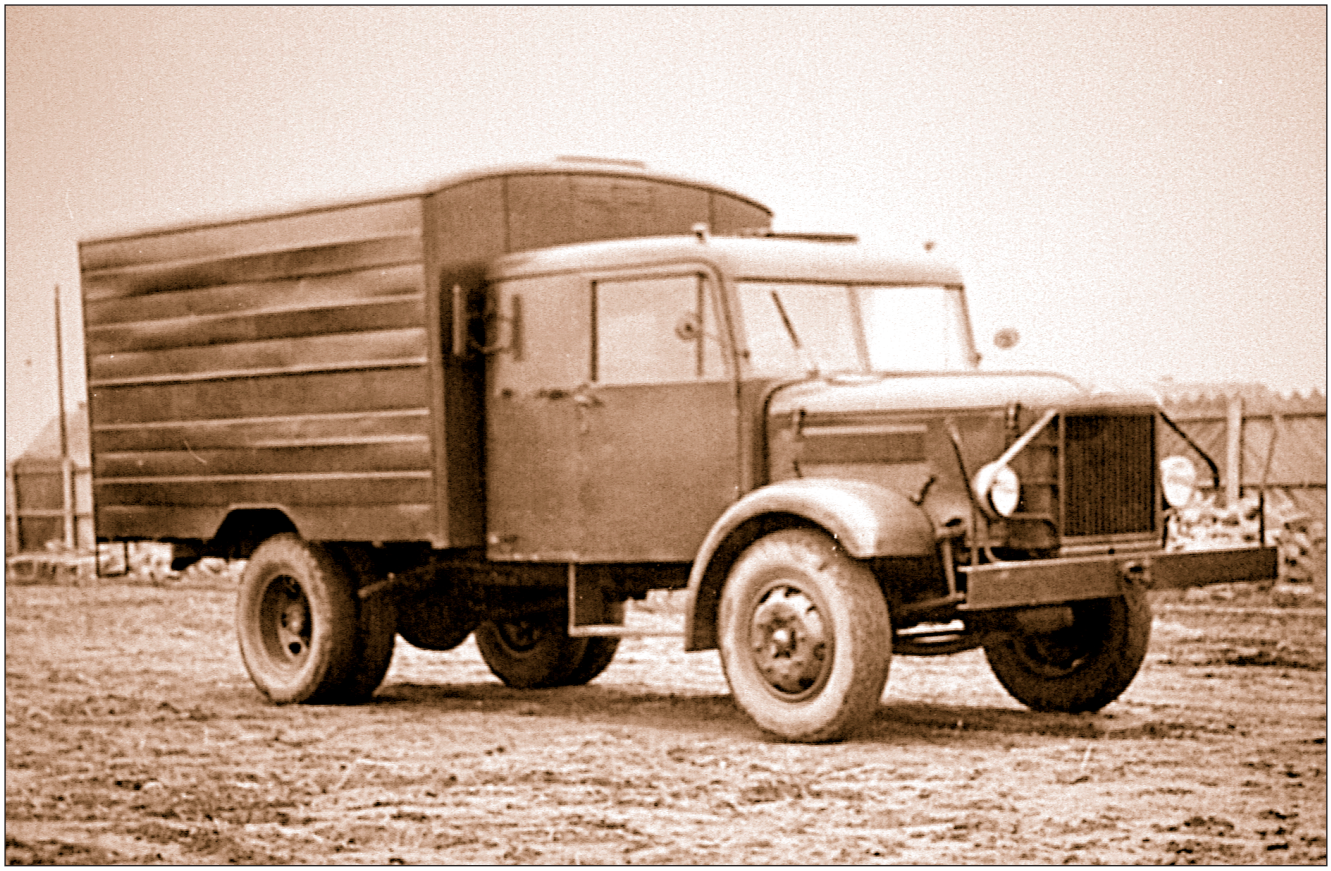
277. ábra: A NIK-350-es sebesültszállító gépkocsi

278. ábra: Rába-Super híradó egységgépkocsi

279. ábra: Dodge-Weapon alvázon lévő kis egységes híradótípus-gépkocsi

280. ábra: NIK-350-es híradó kábelgépkocsi

281. ábra: Híradó műhelygépkocsi GMC alvázon

282. ábra: MÁVAG G-6-os műhelygépkocsi vasipari gépekkel

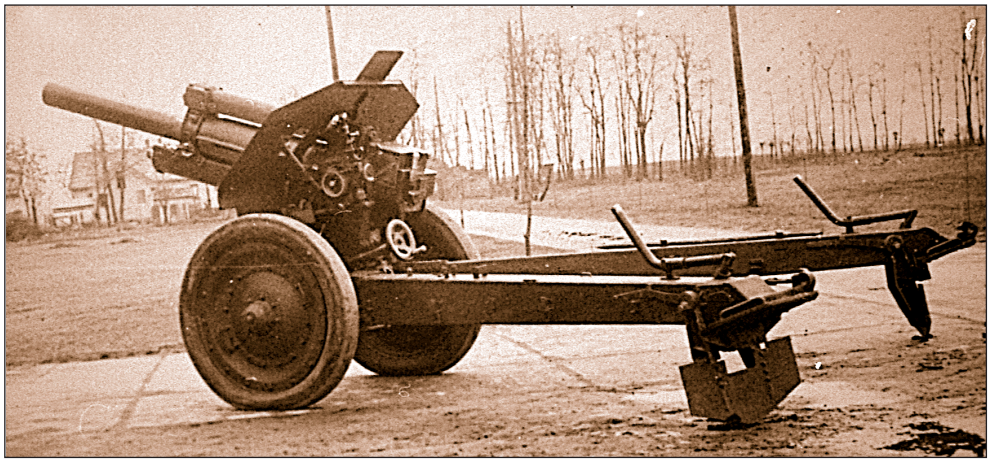

283. ábra: ZISZ alvázon készült műhelygépkocsi harckocsijavító szeroszlophoz

284. ábra: Propaganda gépkocsi GMC alvázon

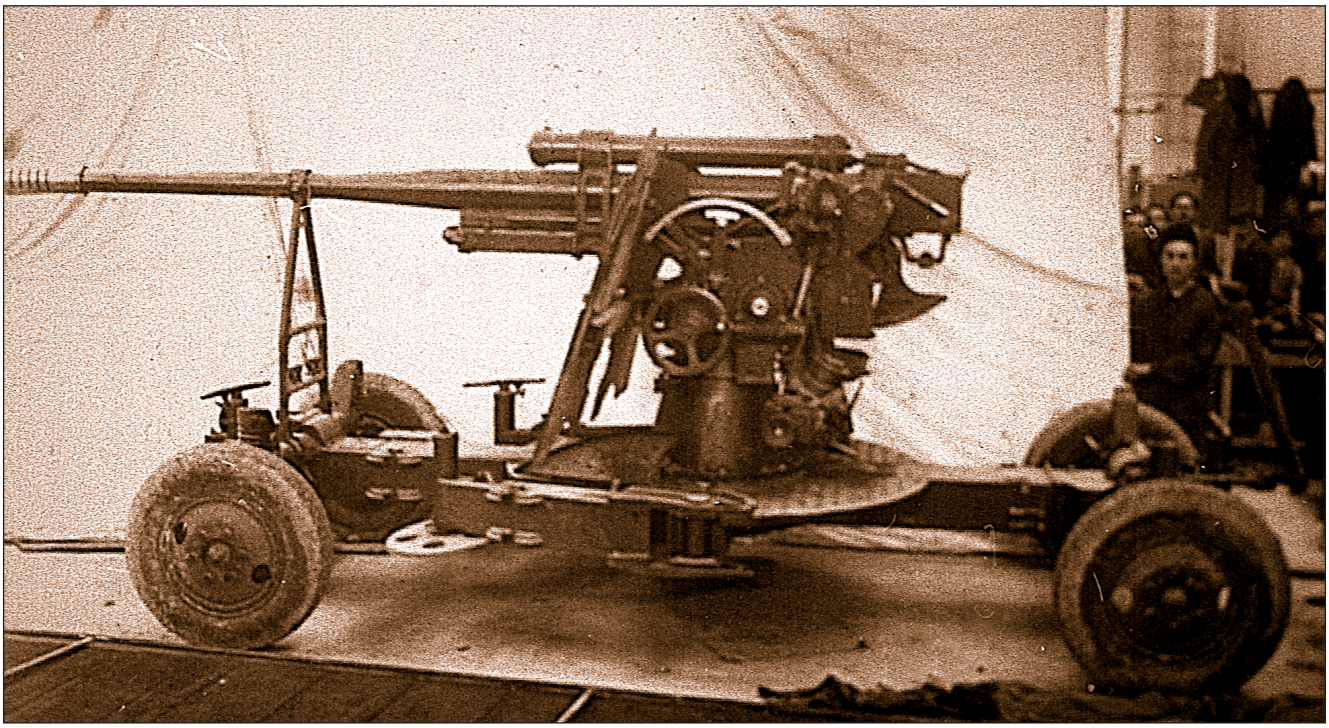
285. ábra:
A 38.M 122 mm-es szovjet tarack első magyar kísérleti példánya

286. ábra:
A 120 mm-es aknavető első magyar sorozatpéldánya menethelyzetben

287. ábra:
A 85 mm-es légvédelmi ágyú sorozatgyártás alatt a diósgyőri Nehézszerszám gépgyárban

288. ábra: A 85 mm-es légvédelmi ágyú sorozatpéldánya

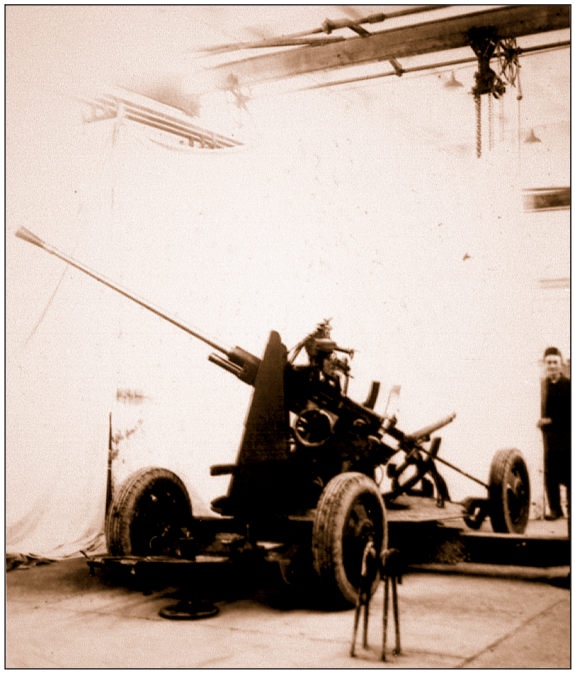
289. ábra: A 120 mm-es aknavető első sorozatpéldánya alapállásban

290. ábra: A 37 mm-es légvédelmi könnyű ágyú (gépágyú) sorozatgyártásban a Nehézszerszám gépgyárban

291. ábra: A76,2 mm-es páncéltörő ágyú első magyar kísérleti példánya

292. ábra: A 37 mm-es légvédelmi könnyű ágyú gyártás közben

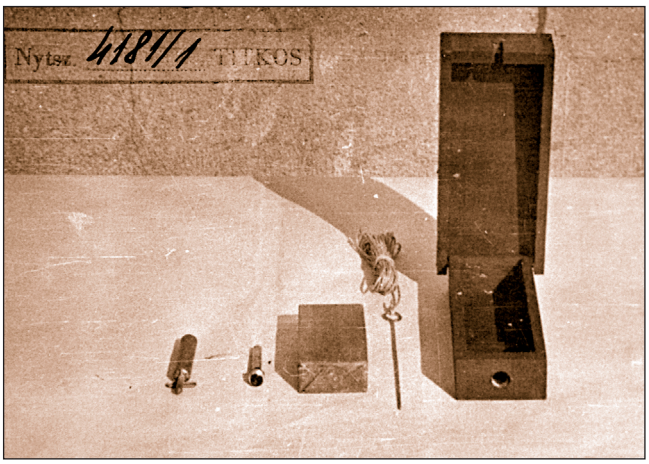
293. ábra: A 82 mm-es aknavető első magyar sorozatpéldánya

294. ábra: Repülőgép ködösítő tartály

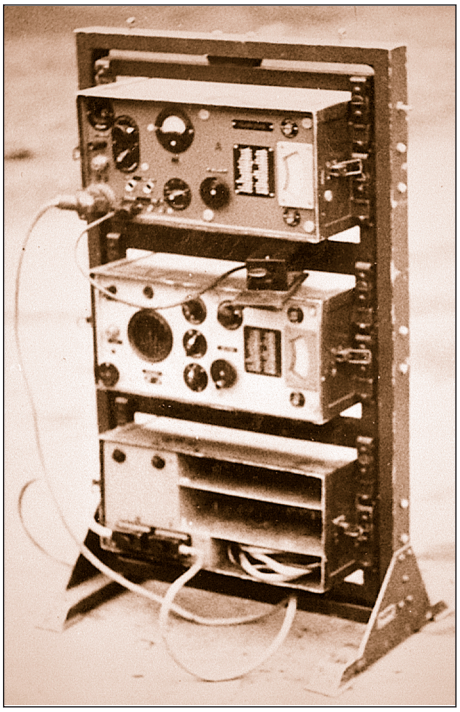
295. ábra: Repülőgép ködösítő tartály elölről

296. ábra: A 200 gr-os fa gyalogsági taposóakna

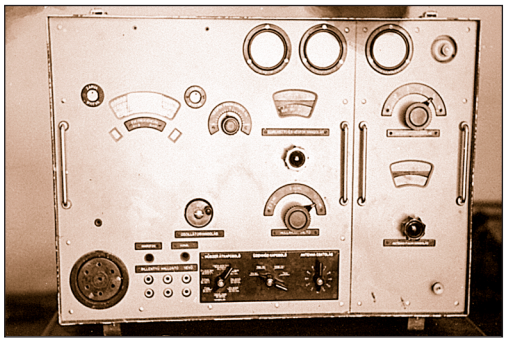
297. ábra: A 200 gr-os fa gyalogsági taposóakna

298. ábra:
Az R-31 adó-vevő

299. ábra:
Az R-41 adó-vevő

300. ábra:
Egy 100 W-os hosszú-hullámú adókészülék